

Luceafărul

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Despre întâmplări și necesități

Cum un fluviu se varsă în mare; în-deobște se spune că „viața” e altceva decât „literatură”, dar cum ar putea să fie fluviul mai sărat, sau marea dulce? După ce marea își inghite fluviul, curentii de suprafață, sau mai adânc încep să-și facă lucrarea și, la puțină vreme, nu mai rămâne nimic din gustul de apă dulce. E aproape imposibil de știut ce importanță a avut o carte sau alta pentru conștiința publică și poți doar să-ți închipuie că, fără fluviul care se varsă în ea, marea ar avea cu totul alt gust și altă culoare. Care ar fi imaginea noastră, astăzi, despre țărani, fără cărțile lui Rebreanu, Sadoveanu sau Marin Preda? E greu de spus. Sigur e însă că, fără elc, această imagine ar fi fost cu totul alta. În timp, cărțile pierd sau câștigă importanță, după cât de necesare se dovedesc; sînt asemenea cărți fundamentale pe care zece sau sută de ani nu le au trecut peste ele, nu le împiedică să ne limpezescă încă — desi, poate, mai nimerit ar fi fost să spun că ne tulbură încă; lucrarea lor poate uneori să fie mai importantă astăzi, decît timpul la care au apărut, dar nici asta nu se poate dovedi.

Mai sînt poezie, astăzi, oameni care nu citesc literatură, dar asta nu înseamnă că, într-un fel sau altul, literatura nu ajunge pînă la ei; direct, sau pe căi ocolite, cuvîntul scris ajunge în conștiințe; chiar dacă părăsește pagina pe care a fost tipărit și trece în altă pagină și de acolo în alta, chiar dacă cineva îl spune apoi și îl auzi și îl spui și tu mai departe, chiar dacă s-a pierdut de mult de cel care l-a scris prima dată, l-a dat pentru prima dată un anume in-teles, sau doar l-a folosit alăturîndu-l altora. Odată intrată în conștiința publică, mișcarea literaturii nu mai poate fi urmărită, ci doar bănuită.

Marin Preda declara cîndva că s-ar lăsa de scris dacă într-o bună zi s-ar convinge că li-teratura lui nu are nici o putere să schimbe ceva în lumea în care trăim; faptul că a scris pînă în ultima zi ale vieții dovedește că nu și-a pierdut pînă la sfîrșit încrederea care l-a susținut și l-a ajutat să devină unul din marii noștri scriitori. Poate că nu e obligatoriu să ai o asemenea convingere pentru ca ceea ce scrii să devină necesar, dar cărțile îți transmit și ceva din încrederea autorului în adevărurile sale.

Nu sînt puține cărțile fără de care literatura ar fi de neconceput. Dacă ele n-ar exista, ar trebui, fără îndoială, inventate. Și totuși, istoria fixării cărții în parte depinde uneori de lucruri atît de mărunte, încît uneori îți spui că la fel de bine ar fi putut să nu fie scrise niciodată sau să se piardă fără urmă înainte de-a fi ajunse la noi. Odată apărute însă, îți dai seama cît erau de necesare — unele atît de necesare încît, ai impresia aproape că s-ar fi putut scrie singure. E, bineînțeles, doar o impresie; și este sigur lauda autorului și faptul că o carte are viața ei proprie, desprinsă de clipa trecătoare în care a apărut, de toate întâmplările care ar fi putut să o împiedice să mai apară vreodată. Fiecare carte se confruntă totuși, mai întîi, cu timpul său și pune cărți pe care timpul lor le-a respins au mai avut o sansă după aceea; sigur că există creșteri și descreșteri de lumi-nozitate, într-o revoluție greu controlabilă a conștiințelor literare, există și dispariții și apariții spectaculoase, dar asta înseamnă de-aia că timpul întreg, așa cum o stea sau alta nu poate schimba cu mult înfățișarea cerului.

Privită de aproape, istoria fiecărei cărți poate să pară întâmplătoare și, bănuiesc, nu toți cei care scriu au sentimentul clar al necesității. Considerentele pentru care sînt scrise cărțile, sînt uneori foarte îndepărtate de efectul pe care ele îl au. Conștiința de sine a scriitorului, conștiința deplină a importanței operei sale, nu sînt nici ele, întodeauna, prea limpezi, nu sînt întodeauna necesare ba, uneori, te încarcă cu o povară care cu greu poate fi dusă.

Nicolae Mateescu

Continuare în pag. a 2-a

Identitatea ființei

Împărșirea și în anul 1988 a marilor gin-țitori români de la C. Noica de pînă (Sericiu) despre logica lui Her-mes) la Anton Dumitriu (Eseuri) și, de curînd, la Mircea Eliade (cu volumul al doilea al **Istoriei credințelor și ideilor religioase**) — arată o dată mai mult că un sistem național de filosofie (cf. Vasile Goga) începe de-acum a fi cu putință și demontează totdeauna audiența de care se bucură astăzi la noi filosofia. Și nu numai, desigur, aceasta: dar creația filosofică însăși, și anume (cum ar observa Achim Mihai) una reafirmată, îndemnată a stîi preocuparea de național, adică a deluși teoreticele forme ale filosofiei românești.

O cale spre această ființă (tocmai cu material furnizat și din importante restituirii menționa-te) ar fi, o dată, de a vedea că loc și locuire au, în românește, vocație filosofică, ele consti-tuind poate chiar marile „transcenden-tale” românești (folosesc termenii de la Kant) încoace, nu o ordine, gata făcută, dar una instituțională. Ar exista, deci, o lucrare filo-sofică românească o de adîncime în timp protofilosofică (etnofilosofică) adîmă, să zicem, în ultimul zădărnici, dar asta în-țindoi. Și sîrînd (cum spunem cu alt prilej) și pe-șterea indioala celor care nici despre ce-i de făcut parcă nu vor să știe, să afirmăm că pentru omul românesc de făcut e — cu vorba aceea a lui Noica sculundarea pe urmele limbii lui, pentru că doar astfel din toșna pînă stău gata să se ivească înțelesurile neașteptate în „lexicul etnic” se locuiește filosofic, uneori. De la limbă, însă, spre filosofie întîlnim pe drum mitul, legenda. Despre mit știm ce a afirmat, funda-mental, Mircea Eliade: e un model exemplar pentru un fel anume de a fi în lume, istorie sacră, „așadar o istorie adevărată” etc. Într-un mit e o filosofie (protofilosofică) preexistentă, sau acolo va fi fiind ea în „cum e cu putință”. Tot astfel — s-a mai putut spune, o aritmetică, o geometrie, medicina, astronomia trebuie să fi fost undeva înainte de a fi mai târziu, în constituirea lor ca atare. Rigurosul Aristotel afirma că și „Iubitorul de mituri e oarecum un filosof”. Savantul de azi (un Levi-Strauss) nu afirmă altceva: gîndirea mitică e generaliza-toare, deci științifică.

O gravă carență a mitului, ce l-ar scoate din totul filosofic e narativitatea lui, mitul e poveste iar nu interpretare. Conține peripeții și pînății, are nu concepte ci situații și personaje. Dar filosofia însăși, se poate obiecta, nu e tocmai o pînăție a spiritului? Hegel, cu Fe-nomenologia sa, a observat bine Kirkegaard, se poate povesti și cîntecul, chiar a făcut-o, într-o admirabilă operă. Narativ, vom zice încă, nu interpretăm, iarși? „Gramatologia” ca principiu unificator (ca să împrumut de la Adrian Marino) este ea însăși o „epică”, literă e acum textuata, a devenit țesătură, pînă în care s-au bătut, urziți fire „povestind” o lume. Orice text inter-pretează: povestea povesteste o altă. În oricare va fi fiind vazășică o hermeneutică latentă, implicită; procesul hermeneutic, care e explicit și sistematizat, se bizuie pe o hermeneutică im-plicită și neorganizată, empirică, una structurată și, astfel, ontologică. Hermeneutică, în acest fel, ce ar fi altceva decît proceșso, cașeșu pe ființă? **Metoda**, dacă vrem; ceea ce, dacă trădu-cem din grecește, nu e decît o mergere cu însuși drumul cu tot. Elocvent aci e, lată, cazul lui Mircea Eliade. În **Proba labirintului** ni se arată, de pildă, cum hermeneuticilor și ideilor religioase s-a produs pe sine prin mijlocirea unei metode care, epuizîndu-și lucră-rea în sinea ei, în de ea (cum ar spune limba română), se exercită deodată în lumea din afară. Descifrînd adică mitul, format el însuși în chip hermeneutic (hermeneutică e și consti-tutivă), al lui Ulise de exemplu, Eliade și-l apropiază: va efectua așa o hermeneutică. Traiectul (auto)biografiei ca autointerpretare de sine („jurnalele” cunoscute, „santierele” etc.) e răspunzător, poate, de formația de hermeneut a lui Mircea Eliade. „Mă recunosc — spune el — și eu în Ulise. Mitul său e un model exem-plar pentru un mod anume de a fi în lume”.

Obiectivele la mit ca filosofie ori protofilosofie sînt numai șicanatoare (observă Gh. Vlăduțescu). Iubirea de mituri, chiar în epoca aristote-

A.I. Brumar

Continuare în pag. a 6-a

UNITATE DE GÎND ȘI FAPTĂ

Patria trăiește un timp al construcției multilaterale, un timp hotărîtor pentru înfăptuirea obiectivelor Congresului al XIII-lea al partidului, acum, cînd cel de al doilea al al cincina-lui se află în plină desfășurare. În industrie, în agricultură, în domeniul investițiilor, activitatea poartă în-sențelea unor exigențe sporite, ale unei exemplare mobilizări umane și materiale.

Ceasta este însă extrem de im-portant, acest efort constructiv se desfășoară în strînsă interdependență cu procesul de făurire a unei conștiințe profund responsabile, în spațiul careia se afirmă permanent spiritul revoluționar, pasiunea pentru nou, ridicarea nivelului de pregătire politică și profesională a fiecărui cetățean al țării. Unitate de gînd și faptă — iată coordonata definitorie a epocii contemporane, epocă de stră-lucite realizări în consens cu marile aspirații ale poporului român, timp pe care îl numim cu încredere și mîndrie **Epoca Nicolae Ceaușescu**. De activitatea secretarului general al partidului, de spiritul său vizionar, dublat de o neobosită muncă pentru binele țării se leagă fiecare dintre ideile-forță ale deontologiei noastre, fie-care din ctitoriile care jalonează dru-mul nostru spre viitor.

Sub acest semn al unității întregu-lui nostru popor în jurul partidului, al secretarului său general s-au des-fășurat și recente vizite de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, în Capitală și în țară, în locuri unde prezentul înseamnă angajare una-

nimă a fiilor patriei în frontul mun-cii pentru țară. Vizita de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu to-varășa Elena Ceaușescu, în județul Bihor, cuvîntarea secretarului general al partidului la marea adunare popu-lară din municipiul Oradea au pus încă o dată în lumină, cu pregnanță,

„Toți trebuie să înțelegem că făurim socialismul și comunismul cu poporul, pentru popor — dar aceasta înseamnă că trebuie să ne angajăm să ridicăm nivelul general de cunoștințe la cerințele noii societăți, care presupune un spirit revoluționar în muncă, în gîndire, în lămurirea a tot ce este vechi și perimat și aplicarea cu curaj a tot ce este nou, în toate domeniile de activitate.”

NICOLAE CEAUȘESCU

marea adevăr ce face parte din fon-dul de aur al istoriei României con-temporane: dezvoltarea echilibrată, armonioasă a tuturor județelor țării a devenit realitate deplină, cu argu-mente covârșitoare, imposibil de con-estat. Întreprinderi industriale de primă mărime, dotate la cel mai înalt nivel al tehnicii mondiale, unități agricole care atestă prin rezultatele

lor înțelegerea exigențelor noii revo-luții agrare, semnificative repere ale dezvoltării urbanistice, ale dotărilor sociale culturale constituie de acum elementele de greutate ce compun imaginea oricărei zone din țară. O realitate în care se inscrie și stră-vechii pămînt românesc al Bihoru-lui, al cărui fil au transformat pri-

a tuturor județelor patriei noastre a asigurată condiții egale de muncă și de viață pentru toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate. În aceasta se realizează, de fapt, adevă-rata egalitate, se aplică principiile socialismului științific, care lichidează pentru todeauna inegalitatea și ne-dreptatea — și economică, și socială, și națională — asigurînd deplina ega-litate între toți oamenii muncii, și pînă pe destinele lor, proprietari a tot ce se realizează, făuritori conștienți ai comunismului, ai bunăstării lor materiale și spirituale”. Semnifică această și un spațiu larg de afirmare pentru toți fil României socialiste, fapt care face cu atît mai evidentă angajarea fiecăruia cu maximum de competență profesională și spirit de responsabilitate, într-o etapă decisivă pentru îndeplinirea obiectivelor stra-tegice de trecere a României la stu-diul de țară socialistă mediu dezvoltată. În acest context, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat și cu prilejul recente vizite în Bihor im-portanța factorului uman, necesitatea ridicării continue a nivelului profesio-nal, tehnic, al cunoștințelor gene-rale, al gradului de cultură al tuturor oamenilor muncii.

Se deschide astfel și o nouă per-spectivă a activității din domeniile propagandei și culturii, a implicării creatorilor în procesul de înțelegere și transfigurare artistică a realității prin raportarea nemijlocită la făuri-rea și afirmarea conștiinței noi, re-voluționare, a constructorilor socia-lismului.

Lucafeărul, însetat de haos și de spații ne-mărginite, se reîntoarce, odată cu acești tineri entuziaști, pentru cîteva zile, în orșarul în care faluca, pe numele adevărat Raresa Jurașcu, l-a adus pe lume.

Apropie fiecare casă din Multiplele Rămăse încă intacte de pe vremea adolescenței și maturi-tății poetului, fiecare copac mai bătrîn, fiecare stradă, ca să nu mai amintim de stațiile și plăcile memoriale instalate spre a-i cîntîi me-moria, vorbesc despre el, îl spun în soapă numele, atîi de drag și de conștient totu-și revoluționare, a constructorilor socia-lismului.

Lucafeărul

TINĂR ÎN AGORA

Iubirea de Eminescu

M-am întrebat deseori de ce poezia lui Eminescu nu a sîrînit nici o re-plică, nici un protest în generațiile postmimesceniene, cunoscut fiind fap-tul că poezii nu suportă monopolizarea, pe o durată prea mare, a sensibilității generale de către un singur spirit. Reacția lor este cu atît mai violentă cu cît natura celui spirit este mai puternică, mai acaparatoare. Reacție nor-mală, gîndindu-ne că o tutelă prelungită duce în mod fatal la stagnare spirituală, nocivă pen-tru instaurarea unei noi sensibilități pe măsura unei epoci noi. Marile curente europene, cu înscăunările și detronările lor succesive sînt exemple clasice în acest sens și nu s-ar spune că noi, europeni fiind, n-am fost cu luare amînte la asemenea lecții corective. Atunci de ce n-au încercat (de ce nu încercă) poezii române o eliberare de Eminescu?

Mulți dintre cei care au scris despre E-minescu l-au numit fără rezerve cel mai mare poet al românilor, l-au așezat în absolut ca o ființă de neatinș, superlativă greu de combătut ca oricare alt superlativ aplicat acestei „enig-me nepescicite”, fraze transformate repede în gabloane de către spiritul comod, urechist, pre-zent întodeauna, ca o notă falsă într-un con-cert, în umbra oricărei mari lucrări. Dar se știe că șabloanele, fie supralicitud, fie minima-lizări, convînc mai bine naturilor moarte. Or, departe de Eminescu așa ceva. Ele nu preten-țiază sentințe definitive, să explice inexplicabilul, pentru ele totul e limpede, trece cu ușurință peste nuanțe, golind în cele din urmă opera în-săși de sufletul viu și adevărat.

Marii poezi ai secolului nostru l-au așezat în-tr-adevăr deasupra, nesimțindu-se jigniți în va-riantea lor creatoare, deci ei au văzut în E-mi-

Dan Verona

Continuare în pag. a 6-a

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Sub semnul „Luceafărului”

În fiecare primăvară, la începutul lu-nii aprilie, cei mai destoinici și pu-sionici „invățacei” urmînd o tradiție de mult statornicită în liceele patriei noastre, își îndreaptă, fascinați, gîndurile și în-treaga ființă spre cel mai mare creator de poe-zie în grai românesc, **Mihai Eminescu**. Vreajă genului său nemuritor li-adună ca un urias și invizibil magnet de prin toate așeză-riile patriei, indiferent de distanțele la care se află și de dimensiunile lor.

Marele nostru poet național, care dă și nu-mele acestui prestigios Concurs de limba și li-teratură română, redevine un simbol; al poeziei pure, ca „floarea albă de cîres”, al înaltului și neclintitului respect față de limba pe care o vorbim, dar și al preturii tuturor valorilor spi-rituale, create aici de milenii și, nu în ultimul rînd, al netărmuritelui iubiri față de patrie și po-por, sentiment cărui el l-a dat grai, ce nimeni altul, încă din primele sale scrieri poetice, de-venind, cum bine s-a spus, „un învățator pen-tru orice epocă”.

Noua ediție a Concursului din anul acesta, încheiată recent, a luat amploarea unui adevă-rat pelerinaj pe meleagurile natme ale poetului: Botoșanii, loc esențial în viața familiei foarte numeroase a cămarului Gheorghe Eminovici, apoi Ipotești, în care aveau să se strămute mai târziu, cu împrejurimile lui mirifice, din care viitorul poet și-a luat multe motive ale nemu-ritoarelor sale creații, precum dealul pe care „sara”, „buciumul sună cu jale”, mereu liniști-tul lac al „codrilor, albastru”, pădurea de argint care îl împrejmuie, cu crengile ei sure și elasti-ce, amintind parcă de bratele primei fete pe care a iubit-o și care s-a stins din viață la fragedă vîrstă de numai 19 ani, dar și multe alte localități la fel de dragi și familiare poe-tului, ca Dorohoiu, onomastic imortalizat în-tr-una dintre cele mai frumoase poezii ale sale.

Anghe! Gădea

Continuare în pag. a 6-a

Catedra de filosofie

Întors de la Viena, în 1872, după aproape trei ani de studenție — timp în care a urmat cursuri ale Facul-tății de filosofie și a citit mult (o dovedesc manuscrisele rămase) —, tinărul Eminescu l se ivește ocazia de a-și continua studiile la Berlin. Este vorba de un fel de burse, mai degrabă un ajutor bănesc oferit de Titu Maiorescu prin intermediul „Junimii”. Pentru a-și completa veniturile se angajează ca secretar particular la Agenția Diplomatică a României din Berlin. Și astfel reușește să rămîna în Germania mai mult de doi ani.

Aici citește în continuare și frecventează cursuri de logică, filosofie, istorie, drept, eco-nomie, geografie și fiziologie. Ca și la Viena, studiază tot ce-i pare interesant, fără să urmă-rească un plan anumit. „Mă ocupam, îi scrie lui Maiorescu în 28 februarie 1874, iarși cu ceea ce-mi trecea tocmai prin mîine... căci, nespîndî ceva sigur, nu eram deloc dominic a intra în înalta societate a filistenilor din Botoșani... cu cît mai târziu, cu atît mai bine”. Eminescu, trăgea deci, în felul său, de timp. Este tocmai perioada în care sosește propu-nera neașteptată din partea lui Maiorescu. Î-am propus, notează acesta, în cazul de ar-fi numit vre-unul din noi ministru de culte (prezvăzuse că voi fi eu) să fie numit pro-fesor de filosofie, după ce își va fi făcut doc-toratul în filosofie în Germania. Am și fost numit Ministru la 7 aprilie 1874”.

Eminescu este de-a dreptul șocat: „Ca un fulger din cer senin îmi veni prima și pre-țioasă Dumneavoastră scrisoare și-mi arătă altă cale”. Se știe că Eminescu n-a urmat această cale, dar, din corespondența cu Maiorescu, ne-dăm seama că a fost foarte aproape, la un pas de aceasta. „Formalitatea unui titlu academic [doctoratul] ar fi, pentru moment, zice E-mi-

Alexandru Surdu

Continuare în pag. a 7-a

ALEX. STEFANESCU: «Introducere in opera lui Nichita Stănescu»

„S erie de mare accesibilitate. «Introducere in opera lui...» publică studiul de nișă în opera scriitorilor români fundamentali. Ele au un pronunțat caracter eseuistic, uzind de modalități variate de explorare critică...»

critice. Dar, era oare ea posibilă în timpul vieții scriitorului? În editia a doua a volumului (încheiată încă în timpul lui Alexandru Codreanu și pomentă de noul exeget nichitist-nesecian, să nu fie, totuși, un început în această direcție? În fine, dacă Alex. Stănescu nu crede că este așa, n-ar fi fost mai firesc să poruncească în însuși la așezarea ordinii filologice, în loc să acuze absența acesteia?

Este Nichita Stănescu un scriitor român fundamental? Este, este critică practică de Alex. Stănescu una de mare accesibilitate? Este, și este până într-ajut incit grănită dintr-o frivoliditate a fost aproape stearșă prin rinvă neobosită a criticului. Uzează Alex. Stănescu de modalități variate de explorare critică? Nu tocmai. Ba, chiar, s-ar putea vorbi de o relativă sărăcie atît din punct de vedere metodologic, cît și din acela al limbajului critic. Alex. Stănescu practică un impresionism aleatoriu, mereu decis, după metoda celui al lui Alexandru, în fata nodului gordian. Decizia sa ca (a criticului) poate impresiona, dar, sigur, ca puțin în cazul comentariului de poezie, sărăcie și deformare. Cînd nu este plat și didactic, stilul este jovial, abundînd în comparații la îndemînă, de tipul ca o... ca un... ca niște... ca în... ca într-o... ca într-un... folosite pentru a ține locul necesarelor definiții critice.

Rezolvînd în această manieră problema vieții și, mai ales, a faptului că „Nichita Stănescu a existat”, deținutul autor trece la explicarea operei și descoperă aici, în ordine, componenta realistă («poetul ne face să simțim și noi ațingerea umbrelor melodioase» ale ploilor care și atîngerea apelor somnului), componenta sentimentală („Iubitul și iubita se amestecă pur și simplu, ca două substanțe într-o soluție”), componenta paradiacală («Secretul reconstituirii constă, în principal, în repetarea mecanică la începutul fiecărei strofe, a interogației „de ce?” componenta abstractă („Abstracțiile generează o anumită atmosferă poetică”), componenta epică („Se observă că interlocutorul care nu răspunde în vine greu să nu răspundă și că pînă la urmă ceva din el îndeplinește totuși obligația de a răspunde”), componenta „poezică» („Starea nefirească a limbii și se infățișează ca mai firească decît cea firească [probabil așa simte un conștient imponderabilității]”), componenta vizuală („Hai să încercăm să înțelegem, ca și cum am trăi mari revelații, acesta este îndemnul subtextual pe care ni-l adresează poetul și căruia merită să-i dăm curs”), în afara profundizimilor de gând, de genul celor citate în paranteze, și de faptul că, în sfîrșit, cititorul simțit înțelegere cum ca poezia lui Nichita Stănescu este complexă (are, adică, mai multe componente și un limbaj inimitabil, „poezică”), cea mai spectaculoasă afirmație cuprinsă în cartea lui Alex. Stănescu privește volumul II elegii: „Recitînd însă fără prejudecăți (cum alții?) — nota mea) acest ciclu de poeme, constatăm că nu este nici pe departe opera cea mai valoroasă a lui Nichita Stănescu. Schema ideologică „se vede” și creează impresia de afectare filosofică sau, în cel mai bun caz, de alint copilăresc. O altă de seară judecată, aplicată unui poem celebru din limbajul tradițional, mi s-a părut beneficiar al unor interpretări critice dintre cele mai profunde, ar fi trebuit să fie rezultatul unei analize minuțioase și al unei argumentații strîmne. În absența lor, desăvîrșită, rămîne doar gestul înconștient, desigur pentru „etica de marșă” și pentru spiritul meu juvenil.

IN MEMORIAM

Gheorghe Ivănescu

„Incelat din viață zilele trecute, cu câteva luni înainte de a implini 75 de ani, savantul Gh. Ivănescu, profesor universitar doctor docent al Universității „Al. I. Cuza” din Iași, membru corespondent al Academiei R.S.R., figură marcantă a lingvisticii românești, fondatorul școlii lingvistice timisorene, cel mai de seamă reprezentant al școlii lingvistice ieșene contemporane. A fost unul dintre spiritele enciclopedice ale lumii științelor moderne cuprinzînd în sfera gîndirii și informării sale domenii cum sînt: filozofia, istoria, sociologia, antropologia, psihologia pe care le stăpînea în toată dezvoltarea și atomizarea dimensiunilor lor interioare. S-a născut la 2 nov. 1912 în comuna Vulcanii. Pasiunea sa pentru limbă și literatură s-a manifestat de timpuriu. Încă din vremea liceului, absolvit la Birlan, a cules și publicat folclor în revistele conduse de Nicolae Iorga, Numeul românesc și Curent clar. Ca student al Universității din Iași (1929-1933), viitorul om de știință i-a avut profesori pe G. Brăileanu, A. Philippide, I. Iordan, care au contribuit în mod hotărîtor la formarea concepției sale științifice despre limbaj și științele sociale, izvoată din tradiția lingvistică românească, anume din cea creată de A. Philippide, a cărui operă începuse s-o reeditze, împreună cu cercetătoarea Carmen Pamfil în anii din urmă la Editura Academiei.

românească”, ambele în 1959), a fost reintegrat profesor la Universitatea din Timișoara (1962-1989), unde activitatea neobosită a rodit prin fondarea unei școli lingvistice acolo, una dintre cele mai active azi, și la publicarea științifice Analele Universității din Timișoara. Munca sa de devotație științifică românească a fost încununată cu titlul de membru corespondent al Academiei R.S.R. conferit profesorului Ivănescu în 1964. Intre 1969-1971, perioadă după care va funcționa la Iași pînă la pensionare, în calitate de profesor al Universității din Craiova și Director al Institutului de istorie-filologie, a înființat revista „Philologica” menită să publice rezultatele cercetărilor specialiștilor craioveni din domeniul filologic. În tot acest timp a depus o uriașă muncă de documentare ale cărei limite au fost mult extins dincolo de meritul lingvistic, cercetînd și fiind un imens material informativ pentru lucrarea sa cea mai importantă „Istoria limbii române” (1980). Această istorie monumentală, elaborată după câteva decenii de meditație și studiu, a treia în cultura română, ca ordine de apariție, după „Istoria” scrisă de Or. Densusianu și Al. Rosețli, este cea dintîi istorie a limbii și a poporului român, care se referă la tot teritoriul locuit de români și este singura istorie care supune unei analize ample, cu cele mai noi cîștiguri, teritoriul de formare și dialectele limbii române, limbaj poetic românesc, ca formarea și evoluția stilurilor limbii literare artistice, așezînd într-o lumină puternică originalitatea ideilor profesorului Ivănescu, vasele sale cunoscute științifice, prețioasă excepțională a acestui savant, care făcea parte din categoria atît de rară a oamenilor devotați pînă la sacrificiul unei vieți, unei idei. Pe drept cuvînt, acad. Iorgu Iordan întîmpina în primele rînduri ale unei recenzii această istorie cu expresia „habemus Papam”.

STUDII

ACURATEȚEA EVOCĂRII

Evocarea pe care venerabilul colonel Gh. Eminescu o face epocii lui Napoleon, avînd în centrul ei pe marele strateg și împărat al Franței de la începutul secolului trecut, este cu totul remarcabilă prin documentare riguroasă și mai ales prin talentul și resursele literare ale reconstituirii vieții, activității și marilor fapte ale unui personaj de excepție, cărui i s-au consacrat sute de studii, monografii și evocări de tot felul. Unii istorici vorbesc — ne spune autorul recente monografii — despre „o bibliotecă napoleoniană [care] pentru a fi aproape completă ar trebui să cuprindă cam zece mii de volume, iar pentru a avea numai esențialul ar trebui pe puțin cinci sute” (J. Bainville). Evident, selecția celor mai grăitoare evocări a scurtei, dar atît de dense istorii, în centrul căreia a stat împăratul Franței de la 1800, cere spirit critic avizat, o judecată obiectivă, cît mai eficace — ceea ce s-a străduit să realizeze autorul român de acum, Gh. Eminescu, care, fiind militar prin formație și scriitor autentic prin talentul desfășurat în compunerea acestei ample monografii, s-a aflat mai aproape de problematica strategiilor unuia comandant de talie lui Napoleon, dar și de lumea atîtor concepțe, planuri și inițiative administrative care au situat atunci Franța pe primul loc al modernizării vieții publice, tocmai într-o epocă de mari confruntări militare. Scopul autorului a fost tocmai de a ne da despre erou o imagine veridică, completă, temeinic lămurită documentar, într-o prezentare logică, strînsă, sugestivă prin construcții literare frapante adesea, prin reflecții substanțiale, ceea ce face atrăgătoare această evocare; pe deplin credibilă este și reconstituirea istorică a epocii și a vieții lui Napoleon. Un fond activ și viu asigură acestei evocări un puls literar care însuflețește paginile și dă

lumină meditației elevate a autorului cărții recente: „Vom socoti atîns scopul încercării noastre dacă, la capătul lecturii, cititorul va fi în măsură — scrie autorul — să-și caștige imaginile omului extraordinar care, după ce a fulgerat ca un meteor epoca sa, a căzut și s-a stîns pe stîncile de la Sînta Elena”.

Fiecare capitol al cărții dovedește caracterul excepțional al unei personalități care a dominat epoca și sîmțit cele mai admirabile și cele mai cumplite adversități, tocmai pentru că Napoleon a fost o minte, o voință, un caracter și mai ales o ambiție fără măsură. El însuși a putut exclama despre sine: „Ce roman a mai fost viața mea” (p. 13) și despre acest roman scrie în unele scurte surse: „Căci, după ce a fulgerat ca un meteor epoca sa, a căzut și s-a stîns pe stîncile de la Sînta Elena”.

Poveștea vieții lui Napoleon se desfășoară cronologic, iar capitolele sînt marcate prin sintagmele evoluției militare a acestei vieți de excepție a celui mai mare strateg modern: Campania din Italia, Lovitura de la 18 Brumair, apoi seria de campanii militare dintre 1805 și 1814, precedate însă de două capitole care evocă ascensiunea supremă a lui Napoleon: Consutul și Imperiul (p. 97-163). Ceea ce e specific acestei monografii, fapt greu de găsit în alte surse, este că, în afară de ce putem citi aici, e descrierea dramatică, de specialist militar, a detaliilor strategice, a planurilor și desfășurărilor militare, din care reiese genul și bravura protagoniștilor principali care a fost Napoleon. Excepțional nî se pare capitolele despre Consutul și Imperiul, care, fiind, pe de altă parte, perioada cea mai fertilă, mai dinamică, mai creatoare pe plan cultural, politic, social.

Și de aici înainte acest erou al istoriei Franței a parcurs ani de și mai mari vicisitudini, dominînd cu voința și puterea armatei sale fanatizate continentul, pînă, după dezastrul de la Iedîi din Rusia, cu repetatele încercări de a stăvilii puterea coaliției ostile a atîtor state, încheind dramatic o carieră unică prin înfrîngerea definitivă de la Waterloo în 1814. Autorul cărții poartă o mare grijă la documentare și atrăgător, cu acele inflexiuni ale stilului său densitate și culoare narativă, de excelent nivel literar, incit cartea se citește ca un roman, — cum însuși Napoleon spusese că a fost viața și tumultuoasă lui aventură. Se insistă în această efitie asupra inflexiunii politicii napoleoniene în Principatele Române, problemă destul de dificilă și despre care odinioară scrișese de mai multe ori și Iorga.

Cartea despre Napoleon, repetîndu-se acum de col. Gh. Eminescu, este o lectură instructivă și plăcută pentru că reflectă erudiția și arta autorului, o lămurire și clarificare de cercetător și o excelentă calitate de stil.

Gh. Bulgăr

FOLCLOR

BASMUL „DE AUTOR”

Considerat de B.P. Hasdeu „cel dintîi etnograf român în adevăratul înțeles al cuvîntului”, Sim. Fl. Marian (Fl. Marian*) s-a bucurat, atît în timpul vieții, cît și în posteritate, de un prestigiu neobșnuit. Si-a cîștigat acest nume bun printr-o muncă de o perseverență și cu o eficacitate de excepție. În cei numai 50 de ani ai vieții sale, Marian, simplu profesor la Suceava, dar și membru al Academiei Române, a dat culturii naționale lucrări monumentale ce nu au fost egalele sau depășite nici pînă acum. Intre ele, monografiile despre naștere, nuntă, înmormîntare și sărbători, despre insecte, păsări și botanică populară și multe altele. Iată de ce aprecierea lui Nicolae Iorga rămîne nu numai valabilă pînă în zilele noastre, dar și de presantă actualitate: „Astăzi nu se poate enciclopedia pătrunderii științifice în sufletul acestui neam fără întrebarea integrată a trebuințelor cărții pe care le-a pregătît, poate fără a-și da seama pe deplin de toată însemnătatea lor, harnicul și modestul cleric”.

Sim. Fl. Marian

BASME POPULARE ROMÂNEȘTI

Editura Minerva

POEZIE

GONGUL ȘI MASCA

Iată cartea de poezii, semnată de Mircea Belu, un excepțional actor al Naționalului timișorean, carte scrisă într-un limbaj direct, adesea frust și foarte aproape de simplitate. Fiecare vers este cizelat, fiecare stăruie și gînd primesc un vesmînt prozodic adecvat, prin ritm și rimă, aproape de perfecțiunea clasică. Nu este primul actor de tinută care traversează prin plusul cortinei în scena poeziei. După marele Emil Botta, prin har și destîn un fascinant poet, încă prea scolar este analizat de critică, au „venit” Ioana Criculescu, Cristina Tsoi, Aron Dones, Ștefan Badoi, Mircea Albulescu... Mircea Belu este scolar la marea poezie — actorul este o bibliotecă vie de poezie — și dacă unele semne sau discrete tonalități livești scot palid în evidență iubirea poeziei pentru memoria eminesciană ori filigranul barbian, „azi atrîpa mai zhoarș și mai doare / Ris-punsul de cîntă și de fum” (7), în esență, cartea lui de debut tardiv îl exprimă cu sinceritate din plin. Descinzînd din zona septentrională a țării (născut la Sighetul Marmarof), el poartă cu sine

de ani care su trecut de la moartea acestor merritus cărturar, nu s-au tipărit decît 4-5 titluri, unele dintre ele rediții nesemnificative, publicate unei antologii din basmele culese de Marian, aflate în manuscris, nu se poate constitui decît într-un eveniment științific și cultural ce trebuie primit și conșemat ca atare de către cititorii cărții. Într-un alt mai nou și mai interesant volum, cel mai autorizat cunoscător al situației în momentul de față, manuscrisele inedite ale lui Marian însușează „peste douăzeci și cinci de mii de pagini”. Sim. Fl. Marian nu a fost, cum se afirmă în Prefața volumului, „printre cei mai cîștigați culegători folclorici români”, pînă la anul 1965, anul în care viitorul folclorist începea să noteze și să prelucrez basme, deja fuseseră publicate numeroase culegeri de proză populară românească, în volume sau în ziar și reviste, sub numele fraților Scholt, a celorlalți culegători folclorici sași, al lui Mircea Vasile Arădeanu, Arădeanu, Nicolae Filimon, Petre Ispirescu, Pantazi Ghica, Gr. H. Crăndea etc. Ioan G. Sbierea și-a efectuat culegera între 1835-1856, iar în 1858 lansă un apel pînă la 1 se trimite basme, interesul destul de timpuriu al lui Marian pentru proza populară trebuie pus sub semnul acestui curent, după cum publicarea și, mai ales, modul și măsura în care înțelege să prelucrez basmele auzite sau primite de la colegii săi trebuie integrate curentului promovat de „Columna lui Traian” și „Columna lui Ștefan cel Mare”.

Antologia întocmită de Paul Leu ne oferă argumente convingătoare în acest sens, desedifică pînă la urmă și o urmărită a acestui scop, demitrovită, în mai multe rînduri fa de demitare netă între ceea ce el denumește „proză epică folclorică”, „narațiune epică folclorică” sau „narațiune epică populară” pentru a caracteriza basmele lui Marian și a le deosebi de „basmele culte”, basmele lui Greceanu, Avadaru, toate datele pe care ni le oferă Paul Leu în cuprînzătoare sa prefață și în notele de la sfîrșitul volumului, însă lectura textelor, ne convîng fără nici un dubiu că avem în față un volum de basme de autor, luminînd astfel o lătură deosebită a activității atît de bogate și folclorice a lui Sim. Fl. Marian.

Alexandru Dobre

*) Sim. Fl. Marian: „Basme populare românești”, Editie îngrijită și prefață de Paul Leu, București, Editura Minerva, 1986.

și în gral pecetea lucrurilor „poarta cu ochii negri” (26), „cînd se-aprînd în tineri lămpașe mute” (27), statornice „Cu minile împodîrite printre cuvînt”, stîns în tîtu verbului, al mîinii ca om în plin social. Pentru poet cuvîntele sînt „Sărbători de flori și îngeri / Apa vie a uitării” (19), motivele lirice „Decupează răsaritul / Cu o pierșică sub rouă / Și cărări de mult vîstăte” „Lîngă gleezele-aminoduna”, „Amurgul se strecoară-n pagini” (30) și aprinza golulă ceafărui „beat de floarea unui tei” „Irisitoare „bate cîuie-n pieptul săpămîni”, serlie „urzesc tăisuri”, cupa vieții zace pe poezia printre expresiile nefierice ale mîstii, iar în natură „făcă vînă / cîntîi plîng stîngerii la cîna” (77) cîntîi vînă tînic verbului cîntîi se rîmese „Don Quijote care nu-și lasă „să ruginească lanca / Donn al boemei fără capătii” (83).

Poetul caută mereu transfigurarea cuvîntului, puterea de sugestie a spațiilor albe ce leagă vorbele în arhitectura poemului, simte o teamă lăuntrică și în același timp „eficacia zăpezilor” care-i spală-n suflet „rana amarului” (65). Pentru Mircea Belu „Gongul și masca” este ocazul / Sau chiar oceanul legăna ideea” (75). În clipa cînd „cître cer se-ncheie un (75) și „cărtașele se-nlunghe în cărare” (65). Marce în vînt, mereu vîntului și băitut de propria lui neclătinare în casa iubirii, e fulger alb în catedrala goală” (63) unde „miresole dară pe petală / și luna prin bărbății uitați se spală”. El poartă „un inel cu mușcaei divin” (82), iar regina de catifea „sufără într-un altar de fluturi” (44) cu „mîncînuție săpăite în altare / cînd iubirii-măi vîntele de fier” (87). În vînt în arta eroului își re-încarcă bătăliile afective în lumina Bucovinei ori în spațiul nordului de ceată unde „mistreți rod co-voace de păduri” cînd „bunînți durerii vad își țate” prin cernea poezului „os de stîncă răbdătoare” și „mamoră de Maramureș” cum sîntușe autodefinișe prounind mereu un țîng bizar „cu pași rătăciți să facem schimburi / cînd spulberă arsura din nămeți”. Atunci poetul se spală în lumina de iocnă a Maramureșului, iar pe chipul lui simte „vînturile însonorului amare” (65) cînd „fluturile mucegî îndepărtați vis” și plote în coborî rădăcinii pentru o mereu tulburătoare renaster.

Este în poezia lui Mircea Belu multă viață și un spirit dor ce iluminare prin încercările la care se supune sub blazonul mîstii care-l luminează și-l ascund, deopotrivă, limpede chip.

Ion Iuga

*) Mircea Belu: „Gongul și masca”, Editura „Litera”, 1986.

conține cîteva date bio-bibliografice, împreună cu observații, dezvoltate, că poetul „și-a trăit viața la scenă deschisă”, fiind actor și regizor al propriei existențe. Teul acestui mod de a fi este — după opinia criticului — acela de a se afla mereu și cu orice preț în centrul atenției lumii. Și cum a constat că românii poeziei se bucură de o pături aparte, a hotărît „ră merită să devină poet. Și nu numai că merită, ci și că nu există nimic mai potrivit pentru el în condițiile date”. Ar fi putut, ce-și dăruș, înainte de a lua această hotărîre, să devină „muzician și pictor, și actor și orice altceva în funcție de modelul cultural sau de mitul care i s-ar fi impus cel mai repede”. Dar, „la București, studiînd sistematic literatura română, luînd contact cu viața literară și completîndu-și și reconsiderîndu-și astfel cultura înclt Polieiștilor a rămas pînă la urmă doar o amintire duioasă, la periferia orizontului intelectual, Nichita Stănescu a descoperit superioritatea poziției poetului în conștiința colectivității românești” și s-a făcut poet. Văzînd el, însă, că nu poate fi Labis, s-a făcut Nichita Stănescu. Asta este, dragi neștri, povestea în versiunea lui Alex. Stănescu, prescurtată de mine — despre cum s-a făcut Nichita poet. Sotul acesta de determinism, în care crede criticul, este cu totul pueril, dacă nu hilar de-a dreptul. Sau poate că e constatare, în concepția criticului, că de accesibilitate, de înțelegere, de încltă pînă la nivelul tradițional, eliberat acum de prejudecăți și disponibil la maximum.

Revolvînd în această manieră problema vieții și, mai ales, a faptului că „Nichita Stănescu a existat”, deținutul autor trece la explicarea operei și descoperă aici, în ordine, componenta realistă («poetul ne face să simțim și noi ațingerea umbrelor melodioase» ale ploilor care și atîngerea apelor somnului), componenta sentimentală („Iubitul și iubita se amestecă pur și simplu, ca două substanțe într-o soluție”), componenta paradiacală («Secretul reconstituirii constă, în principal, în repetarea mecanică la începutul fiecărei strofe, a interogației „de ce?” componenta abstractă („Abstracțiile generează o anumită atmosferă poetică”), componenta epică („Se observă că interlocutorul care nu răspunde în vine greu să nu răspundă și că pînă la urmă ceva din el îndeplinește totuși obligația de a răspunde”), componenta „poezică» („Starea nefirească a limbii și se infățișează ca mai firească decît cea firească [probabil așa simte un conștient imponderabilității]”), componenta vizuală („Hai să încercăm să înțelegem, ca și cum am trăi mari revelații, acesta este îndemnul subtextual pe care ni-l adresează poetul și căruia merită să-i dăm curs”), în afara profundizimilor de gând, de genul celor citate în paranteze, și de faptul că, în sfîrșit, cititorul simțit înțelegere cum ca poezia lui Nichita Stănescu este complexă (are, adică, mai multe componente și un limbaj inimitabil, „poezică”), cea mai spectaculoasă afirmație cuprinsă în cartea lui Alex. Stănescu privește volumul II elegii: „Recitînd însă fără prejudecăți (cum alții?) — nota mea) acest ciclu de poeme, constatăm că nu este nici pe departe opera cea mai valoroasă a lui Nichita Stănescu. Schema ideologică „se vede” și creează impresia de afectare filosofică sau, în cel mai bun caz, de alint copilăresc. O altă de seară judecată, aplicată unui poem celebru din limbajul tradițional, mi s-a părut beneficiar al unor interpretări critice dintre cele mai profunde, ar fi trebuit să fie rezultatul unei analize minuțioase și al unei argumentații strîmne. În absența lor, desăvîrșită, rămîne doar gestul înconștient, desigur pentru „etica de marșă” și pentru spiritul meu juvenil.

Acești absenți deconcentrați se constată și în capitolele promițătoare intitulate Poezia lui Nichita Stănescu ca sinteză, Nichita Stănescu și Mihai Eminescu, Nichita Stănescu și generația sa. Din păcate, nu vom afla de aici mai nimic în plus decît spun titlurile respective. Totuși, aflăm, spus în fel și chip, adevărul că Nichita Stănescu a vrut să fie altceva decît ceilalți poeți și că este altceva. Atît de altceva, incit trebuie așezat, ca importantă, alături de Mihai Eminescu. Și eu, ca și alții, bănușesc, cred acest lucru. Dar, de ce? Cum? La aceste întrebări, ca, de altfel și la celea puse mai înainte și, diș nefierice, la încă o sumentenie la fel de legitime, critica frivolă practică de Alex. Stănescu nu poate să răspundă.

În aceste condiții, se înțelege că ultimul capitol al cărții, intitulat Recapitulare, este și el perfect inutil.

Valentin F. Mihăescu

lum de Lingvistică generală și românească). Nu a existat practic domeniu al limbajului care să nu-l fi interesat la modul pasional. Avea cunoștințe atît de profunde și informativ așa de vaste, servite de o memorie fenomenală, incit în orice domeni al culturii românești a fost încununat cu titlul de membru corespondent al Academiei R.S.R. conferit profesorului Ivănescu în 1964.

Ultimii ani de viață au fost pentru profesorul Ivănescu un adevărat martiraj. Torturat de o boală pe care o învinșese atîta timp și care îl încredere în sine atît de robustă incit îl mobiliza și pe devotații săi elevi care îi vedeau organismul epuizat — numai și numai pentru că avea atîtea proiecte de realizat, profesorul își cerea stîns încă două decenii pentru a defini-tura totul.

Acum, cînd vorbim despre savant, trebuie să folosim timpul trecut, restul pentru dispariția celui care a lăsat o moștenire culturală dintre cele mai valoroase studiului limbii române este sport de pierdere ireparabilă a ceea ce a rămas incbis pentru todeauna într-una din mințile cele mai ascuțite pe care le-a avut lingvistica românească. Au fost pierdute, odată cu dispariția Domniei sale, cîteva cărți fundamentale pe care intenționa să le ofere. Simpla lor însușire este mai grăitoare decit orice alt argument: „Tratat de lingvistică generală” (450 pag.), „Narațiune și cauza schimbărilor fonetice” (400 pag.), „Adevăr și eroare în fonologia contemporană” (200 pag.), „Originea românilor” (500 pag.), „Sintaxa limbii române moderne” (400 pag.), „Istoria doctrinei sintactice” (350 pag.), „Istoria lingvisticii românești de la 1880 și pînă azi” (600 pag.), „Istoria lingvisticii generale” (600 pag.), „Istoria limbii române” (800 pag.).

Lucian Chișu

Despre întîmplări și necesități

Urmare din pag. 1

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

PRETENSIILE LUI EMINESCU

„Zace uitată statuia lui
când alte griji au patrioții”
M. EMINESCU

STATUA LUI ELIADE

O istorie a ridicării statuiilor în București și în alte orașe și colpii din țară la sfârșitul secolului trecut nu interesează numai istoria artelor. Asemenea inițiative ies din sfera simplor acte edificatoare și ilustrează circulația ideilor în epocă, momentele când acestea se cristalizează și pot fi raportate la o persoană și la un nume. Statuile sînt de obicei consacrate personelor care preîntîlnirile ridicării lor ca și înfăptuirea lor au adăscă o notă polemică. Nu de puține ori în gestul consacrarilor la ridicării statuiilor sînt amestecați scriitorii. Invocarea lui Tudor Vladimirescu la 1871, cincizeci de ani de la revoluție, are drept promotor pe B. P. Hașdeu. Intre membrii societății care a organizat această celebrare a apărut și ideea unei statuii a lui Tudor Vladimirescu. Sărbătorirea lui Tudor era prin ea însăși o sărbătoare multiplă, vizind între altele pe monarhul străin instaliat la cîrma țării. Nu e de mirare că statuia lui Tudor Vladimirescu a trebuit să mai aștepte. Statuia lui Eliade nu s-a dat oricărui nevoi de ripostă. Era revoluționarul de la 1848 revendicat după revoluție în pofida altora. Eminescu este unul dintre cei ce susțin cauza statuii lui Eliade. Acesta vru lipsi de la festivitatea dezvelirii statuii. S-a dezvelit și tot într-un context polemic și în fața unui public înțelegător de către Mădălescu. Mai tîrziu vor apărea și altele. Statuile cer însă o idee, o asociere de forțe sociale eficiente, cer bani. Unele inițiative trebuie să aștepte: simplă idee nu ajunge, dacă stîndul lipsește. Numele lui Eminescu este și el prezent într-o istorie a ridicării statuiilor buciureștine. A participat la organizarea festivităților pentru dezvelirea statuii lui Eliade. Nu a mai apucat să intervină pentru monumentul lui Tudor Vladimirescu.

otusi, numele lui M. Eminescu apare, cel puțin o dată, în contextul ziaristic al anului 1881. Citim în volumul I din „Bucureștii de altădată”, de C. Bacalbașa, la p. 277: „Pentru inaugurarea statuii lui I. Heliade-Rădulescu reprezentanții ziarelor din București se întrunesc. O delegație de 5 este aleasă pentru a redacta discursul din partea presei. Acești 5 delegați sînt: G. Dem. Teodorescu din partea Binelei publice, D. A. Laurian din partea României libere, Constantin Stoicescu din partea ziarului L'Independance roumaine, Frederic Damé de la Românul și M. Eminescu de la Timpul”.

I. C. Bacalbașa este recunoscut pentru exactitatea informațiilor sale. Nu nimeni decît după ce s-a ridicat statuia, comitetul nu s-a mai făcut datorită s-o și inaugureze. Presa preia inițiativa; nu se constituie încă Asociația presei (abia în februarie 1883 se va alege comitetul cunoscut, cu B. P. Hașdeu președinte propus și susținut ardent de către M. Eminescu și secretar, și împotriva candidaturii lui C. A. Rosetti). Există, însă, un așa-zis „Comitet al presei” care lua inițiativa de acest fel.

Comitetul presei organizează, asadar, sărbătoarea din noiembrie 1881 pentru dezvelirea statuii lui Eliade. Întregul istoric al problemei se găsește în „Binele public”. Figura lui Ion Heliade-Rădulescu devine, pentru un moment, emblema ziaristicii românești: „...faptul că el cel mai folositor publicist în epoca de regenerare a națiunii române”.

La 15 noiembrie „Binele public” revine cu o notă critică la adresa comitetului statuii: „Încă din luna octombrie s-a hotărît ziua de 20 noiembrie pentru inaugurarea statuii lui Heliade. D-atunci și pînă azi nu s-a văzut nici o miscare din partea comitetului aceluia statuii. Lumea se întreabă: făcută-a vreo programă a serbării, sau înfăptuirea ei în corpurile sau societățile constituite? Se știe că principala Dim. Ghica a demisionat din prezidenția aceluia comitet, îndată ce s-a decis în anul trecut a se așeza statuia lui Heliade în fața Teatrului. Acum însă, că principala Ghica s-a retras, ceea ce demite, fiind se vede că onoarea de-a prezida, ceea ce onorează și o abia domnia sa, mai ales că Heliade a fost cel dintîi al său profesor care l-a învățat carte românească și el a scris câteva laude asupra Ghiculeștilor; recunoștința este o virtute și credem că acum prințul Ghica va desfășura o mare activitate pentru ca comitetul să încoronze opera ce a întreprins, fiind onoarea sa angajată în această întreprindere”.

Prințul este „legat” să participe prin acest comunicat patetic, cam lung. În ultimul moment (19 noiembrie) el a binevoit să-și rupă piciorul coborînd din trăsură în curte (era jama, chetus) — și-l va delega la ridicarea lui B. P. Hașdeu, viitor președinte al Asociației presei române, să prezideze festivitatea.

„Binele public” revine, însă, la 19 noiembrie: „Din partea comitetului pentru statuia (afară de d-l Sava Soimescu, care singur dă probă de oarecare sollicitudine) și din partea ministerului instrucțiunii vedem un fel de mințelășă indiferență. Pe locul liber din fața statuii nu vedem ridicîndu-se nici o estradă pentru public; și în apropiere de statuie nu s-a înălțat nici o tribună; unde se vor depune frumoasele și numeroasele coroane nu se știe încă; în fine, chiar terenul din jurul monumentului, e lăsat în starea-i primitivă. Cu toate acestea, pînă simbătă abia mai sînt 2-3 zile”.

Se va face și tribună, și loc pentru coroane (vor fi 38 de coroane: a regelui, care nu participă însă, cea mai frumoasă; din violete de Parma presărată cu trandafiri și panglicile albe); a presei, numai de lauri parte naturală, parte daurită, pe al cărei tricolor era înscrisă în litere mari argintate: Lui I. Rădulescu, presa recunoșcătoare — iar „Binele public” va face și programa amănunțită a serbării).

Era ceva mare și solemn, nu o replică la marile serbări de la 10 mai, cînd se proclamase regatul, nici la aducerea stîndardului lui T. Vladimirescu în București, dar o replică — fără îndoielă — la stilul de viață anonim al redactorilor presei noastre de pînă atunci: tot se string în jurul statuii, indiferent de coloratura politică a ziarului la care lucra fiecare în parte, se văd, se lasă văzuți, ascultați, urmăriti de către numerosul public ce a luat cu asalt piața Universității...

Bucureștii învățate, în acești ani, să petrecă... Vor urma serbările din 1882 de la Cismăgiu, banchetele pantagruelice din casele marilor oameni politici — și se nu uităm marele banquet dat de C. A. Rosetti la aniversarea (chiar în septembrie 1881) a 25 de ani de la apariția „Românului”...

Eminescu învățat să treacă tot mai nepăsător printre aceste „focuri bengalice”, „panglicute”, „violete de Parma”, „lauri pe jumătate daurite, pe jumătate naturale”... Poporul, „țara de jos”, stăzără; deasupra, „țara de sus”... O nouă epocă începe după proclamarea regatului, lumea simte, în sfîrșit, „independența” țării, spiritele se destind, liberalii au ocazia să lucreze, mai liniștiți, sub vălul petrecerilor din afară la consolidarea partidului. Apelerile la lămurate ale lui Eminescu sînt, însă, la fel de active...

4. Dar și despre poet va fi vorba în cadrul acestei sărbători; și revenim la firul întâmplărilor. S-au strîns la „Binele public” reprezentanții a 12 ziare din capitală: „duminică, 15 curioși și: în privința participării la serbare delegații presei au luat deciziunile următoare: să asiste în corpore la solemnitate, să se deaceară o coroană de lauri, să se elaboreze și să se pronunțe un discurs, în fine să se miliească pe lângă autoritățile competente spre a se libera bilete de liber parcuru pe căile ferate acelor ziaristi din județe care ar dori să asista la serbare”. În privința discursului presei: „s-a ales un comitet al presei, compus din delegații a 5 ziare, și anume: d-nii C. Stoicescu (L'Independance roumaine), D. T. Laurian (România liberă), Fr. Damé (Românul), G. Dem. Teodorescu (Binele public) și Eminescu (Timpul) care să elaboreze un proiect de discurs”. Sint persoanele numite și de C. Bacalbașa, ordinea este alta dar poziția redactorului de la „Timpul” aceeași, la urmă: „și Eminescu”; numele poezului nu este dat întreg — parcă ar fi un pseudonim ori, poate, este vorba de o ezitare? Este prima dată cînd i se dă numele ca ziarist.

Tot „Binele public” are omezească idee de a da și numele celor care au participat cu bani la coroana presei: 20 de redactori, cîntărește pe care le reprezintă. Cîtăm, cu mult interes, în ordine, cele 5 repere care ne interesează: „Ziarele reprezentate care s-au asociat și au contribuit au fost următoarele: (...) Românul (Fr. Damé)... România liberă (D. A. Laurian)... Timpul (Rocco)... L'Independance roumaine (C. Stoicescu)... Binele public (G. Dem. Teodorescu)”. Sint aceiași patru redactori de mai sus — dar, surpriză, în locul lui M. Eminescu „Timpul” este reprezentat de alt nume. Cine este Rocco? Avem, oare, de-a face cu un pseudonim al poezului?

5. Nu știm. Refacem în grabă cuvinte cu fonetism apropiat. F. de Laroc este pseudonimul reginei (Carmen Silva), sub care apare cartea „Virful cu dor”, traducere din limba germană de „E. sciu” (traducerea fusese aspru criticată de „Familia” în nr. 9/1879: D-l „E. sciu” se abate prea mult de la originalul german, recompuie, de fapt, legenda în românește!) Față de „Rocco”, „F. de Laroc” pare o variantă... Să-și fi luat traducătorul un pseudonim care amintea de un autor, sau l-a traduce? Totuși, de la regiunea redactor și cam mult... În ziarul „Timpul” publică, însă, frecvent un oarecare „Demroc”, mai ales traduceri din limba franceză. De la „Rocco” la „Demroc” distanța se păstrează între redactori, totuși. Preocuparea avem în față pseudonimul „E. sciu” al lui Eminescu — dar traducerea lui „Demroc” nu surăzător eminescian.

Rămînem cu insatisfacția că nu știm cine este Rocco, ce care face, rocadă cu Eminescu în listele de subscripție pentru coroana lui Eliade. Dictionare, enciclopedii, tratate de istoria literaturii — nimic nu ne ajută în toată treaba (ca instrumente de consultare, adică). O știre din „Românul”, 1 februarie 1883, însă, ne aduce iarăși aminte de acest „pseudonim” al poezului. Este vorba chiar de constituirea Asociației presei, și știrea amintă, într-un sediu „României libere” pentru discutarea statutelor. Se va dezbate mai ales termenul de „ziarist”. Vor participa: N. Xenopol, D. A. Laurian, Barbu Constantinescu, Mina Minoișci „și D. Rocco (Timpul)”. Că nu poate apărea în presupunerea că Xenopol, cel care l-a provocat în presă să-și dezvăluie identitatea, este de înțeles pentru Eminescu.

Cine este, însă, Rocco?

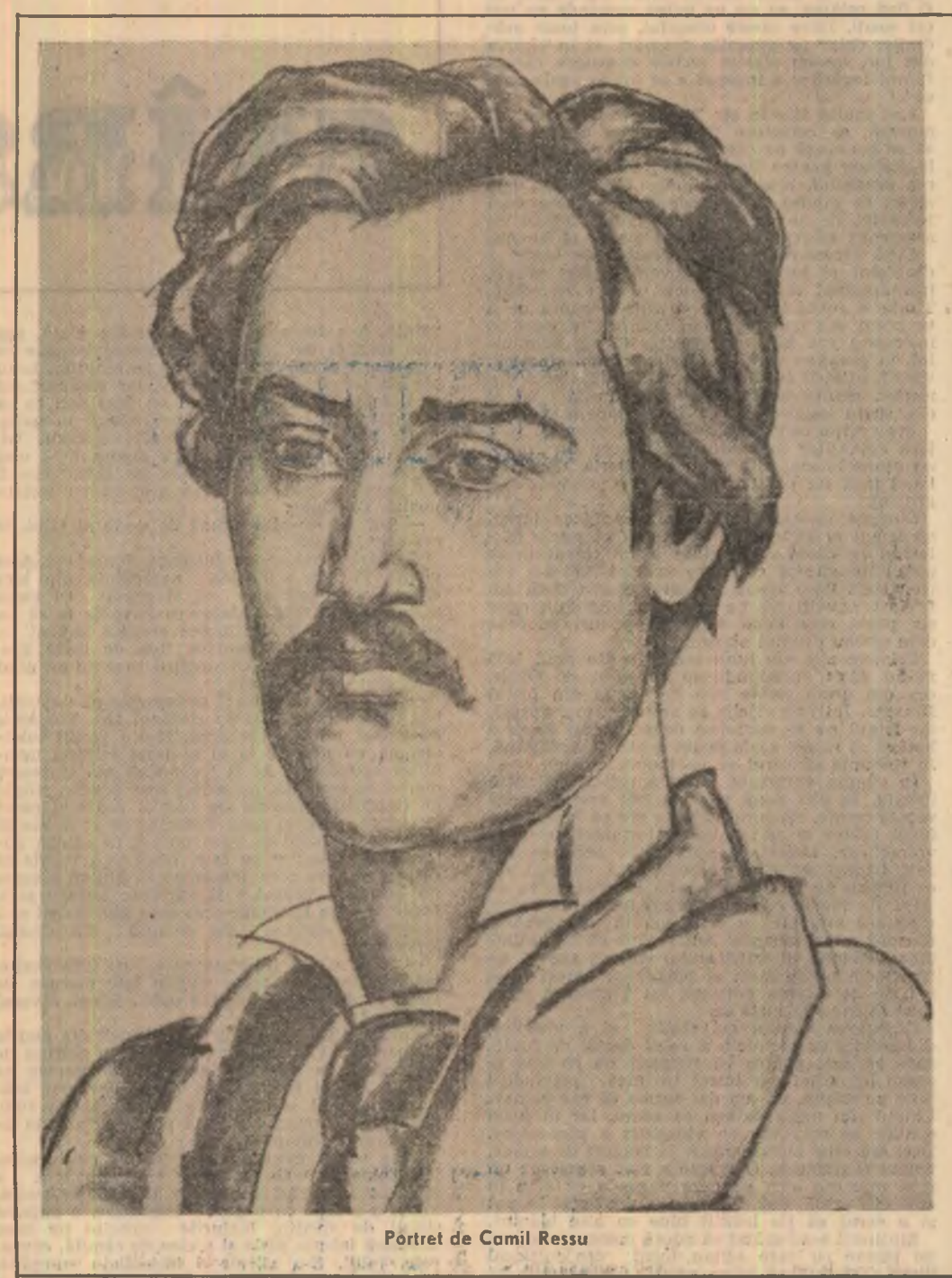
MISTERIOSUL ROCCO

6. Cît de necesar ar fi fost, în epocă, un „Anuar al presei române” de felul celui al presei franceze pe care „Românul” îl prezintă periodic alături de conștientul său — măcar — un dicționar de felul celui anuntat în „Timpul” prin 1883 — dar care n-a apărut, lăta fișa: „S-a pus sub presă și va apărea în curînd **Biografia biografică al autorilor Români vechi și moderni**. Această carte promite a fi foarte interesantă, cîci, după cîte sisteme informaționale autorul ei, d. D. N. Marinescu, și-a pus (toate sistemele pentru a strînge notivitate la viața autorilor, cum și pentru studiul critic ce face asupra fiecăruia în parte. Acest din urmă lucru lînea cu desăvîrșire în conspectul asupra literaturii române de Gr. V. Popp. O recomandăm încă o dată atenției publicului nostru iubitor de literatură”. Desigur, am recomandă-o și noi, la rîndul nostru, cu multă bucurie: lăta că și românii s-au gîndit să-și scoată numele în dicționar; numai că în Biblioteca Academiei nu există un asemenea autor și o asemenea carte. Urma să completeze, asadar, conspectul lui Gr. V. Popp, cea splendidă privire asupra literaturii române în care M. Eminescu era prin dimensiuni incredibil de exacte. (Autorul notei din „Timpul” nu-l place compendiu al lui Popp? Autorul notei să fie, deci, ostil lui Eminescu? Ori este Eminescu însuși, nemulțumit că-l laudă (și-l numesc) contemporarii?)

Notă se repetă obsedant, cu aceeași insipidă gresală de lipar pe care am corectat-o, toată primăvara lui 1883. Dar la ce ne folosete? Un autor necunoscut scrie o carte necunoscută (ra fi fiind pe undeva, prin vreo bibliotecă din țară ori din strălămate).

7. Am plecat de la Rocco și am ajuns la D. N. Marinescu! Cine o mai fi și „D. N. Marinescu”?

Acesta ne va dezlega „enigma”. Enciclopedia lui Lucian Predescu, la care apelăm mai întîi, ne oferă, sub nume, o duzină de persoane și personalități; la nume compuse, unul singur pare a fi fost contemporan cu Eminescu. Lăsam să alunece privirea peste rînduri și se face dintr-odată lumină: „Marinescu-Marion, Dumitru, ziarist, scriitor, n. 27 mar. 1860 în București, m. 1 mai 1909 în București. A debutat în ziaristică de la vîrsta de 19 ani, pe cînd era student (Universitatea n-a terminat-o), ca redactor al ziarului „Universul” unde a lucrat 30 de ani. În 1884 a fondat revista „Zorile”. Mai tîrziu, cu Rocco, a scos revista „Foarfeca” (s.n.). A colaborat apoi la „Fintina Blanduziei” a lui Eminescu, seria 2-a. În același timp era redactor la „Binele public”, apoi la „România”. Nu mai luăm în seamă neglijențele lui Lucian Predescu (nu putea fi vorba de „Universul” la 1879, de „Binele public” contemporan cu „Fintina Blanduziei”, etc.). Avînd „teren de aterizare”, cum spun bibliografii (adică, cuvînt-bază trecut în indici), apelăm la „Dicționarul literaturii române pînă la 1900”, cel de la Iași,

Portret de Camil Ressu

unde Marion își are locul (dar Rocco, nu!). Lucrurile se limpezesc, oricum: D. Marinescu din nota „Timpului” nu poate fi altul decît D. Marinescu-Marion, iar obsedantul D. Rocco nu este pseudonimul lui Eminescu, cum am eruzat, ci un redactor cu acest nume.

8. Revista umoristică „Foarfeca” ne va edifica. A apărut în două serii, în 1886 (cîteva numere) și în 1888-1889, Nr. 2/1886 se deschide cu un motto din „Epigoni”: „...în noi totul e spolia”, tot e lustru fără boză” — și cu o poezie de felul acesta: „Cum se-ntoarce roata lumii l'parcă dracul o-nvirtește / Ce-a fost jos, sus se ridică, crezi că lumea se-noioește...”. Revista are materiale violent anti-liberale, iar în timpul alegerilor îl incoltește pe I. C. Brătianu din toate părțile: pamflete, caricaturi, satiră. Versurile sînt, de fapt, toate, parodii după M. Eminescu: „Ca un Cezar Brătianu se culcase și-adormise / Lezănat în somnu-i dulce de plăcute și dragi vise / Se visa că este rege, adulat de servitori / Toți colectivități de frunte, decoratîi cu sărbători / Este fetică sarmantă, E în vis. E împărat. / Somnul continuă, plînd cînd: „Se cutremură vizirul, se deșteaptă...”. Nu frumoasa Malacută îl apare în față, ci opinia publică, care-l ia și-l judecă. Am citit din nr. 4/1888. Tot acolo, ca de altfel mai în fiecare număr, alte și alte parodii după Eminescu.

9. Directorul proprietar al revistei: Comred (anagramă de la „Demroc” din „Timpul”, ambele, pseudonime ale lui Rocco); secretar de redacție: Marion. Iată: prietenii lui Eminescu. Munca de scoanire „pein” presa vremii ne este răsplătită, „Elevii” săi de la „Timpul”, apoi colegii de la „Fintina Blanduziei”. D. Rocco, de pildă, accepta să-i apară numele în ziar în locul lui Eminescu; să nu ne închipuim că poezul n-avea „și oțiva-lei” cu să contribuie — în numele „Timpului” — la coroana țefină a presei, mai ales cînd suma se împărțea la 20 de indivizuri! Mi se pare într-adevăr, fascinant: în această constă puterea numelui ascuns al poezului? Să fi avut o școală de gazetari sub mină pe care-i forma, îl învăța să scrie și să gîndescă ca el, să se bată pentru același?

Guvernul liberal al lui I. C. Brătianu cade în acordurile publiciste ale școlii lui Eminescu; parodia guvernamentală este neutralizată, în 1883, de parodia poemelor eminesciene. Duhul poezului a hrănit, și el, într-un anonim care, conform noului spirit al timpului, trebuia să dispară...

CINE VINE ȘI CINE NU VINE LA SERBARE

Și totuși, să revenim la serbările din noiembrie 1881: acolo, în fața statuii lui I. Heliade-Rădulescu, „părintele presei române”, vom găsi un alt prieten al lui Eminescu, pe B. P. Hașdeu, care ne va spune mai multe. Comitetul celor 5 hotărîte că cel mai bun este discursul prezentat de G. Dem. Teodorescu (fiicare în parte venite cu discursul său, cum se obișnuia) — și acesta se va citi la solemnitate. Eminescu publică în „Timpul” propriul său discurs (diferența este ca de la cer la pămînt: G. Dem. Teodorescu rimează terestru niste ditirambi la adresa lui Eliade și a presei române — M. Eminescu alegărgă pînă la sticua înaintasului său și-l pipăie vîpaia în palme). Poetul nu-l revendică pe I. Heliade-Rădulescu părinte al presei române; nici nu amînește acest aspect din activitatea sa. „El scria cum se vorbește; viul grai a fost dascălul lui de stil. Prin el limba s-a dezbrăcat de formele convenționale de scriere ale evului mediu și ale cârților eclesiastice, a devenit o unealtă sigură pentru minuirea oricărei idei moderne”. Din acest punct de vedere, Eliad a fost cel înfîi scriitor modern al românilor, și părintele acelei limbi literare pe care o întrebunțăm astăzi”. („Timpul”, 21 nov. 1881, O. XII, p. 414). „Timpul” mai publică, semnificativ, panegiri-

cul lui C. Bollaie la moartea lui Eliade (după „Trompeta Carpaților”, 20 aprilie 1872); pe acesta îl considerase Eminescu figura reprezentativă a ziaristicii românești (vezi numeroasele trimiteri din ediție).

11. A propos: regula nu vine la serbare (dar și-a trimis coroana). Academia a fost, însă, prezentă — pentru că un reprezentant de onoare îl conducea festivitatea. B. P. Hașdeu deschide seria discursurilor prezentînd pe larg comitetul statuii, comititile și comitetele care sînt de față, coroanele — apoi își începe propriul discurs: „Domnil mei, Această marmură reprezintă pe el. Nu-i voi numi: el n-are nume. Poezul grai al sintei scripturii zicea creatorului: „Lehova, adică „cel care există”, fiindcă la natura-ntr-oare Creatorul, pretutindeni și nu se află nică-țuri în afară din natură. El bine, orice mare om al unei nații, creator într-o seră mai restrînsă, este și el Lehova, este „cel ce există”, e sinteza unei epoce, e fără individualitate, fără nume.”

Citim și recitim acest discurs, și întrebarea se naște de la sine: cine este „cel ce există”? Numai Heliade? Eminescu se afla de față, cu toată presa, „în corpore” — cum s-a anunțat. În acest greu an 1881, somat la fiecare pas să-și dezvăluie numele, isturat, batforocit, făcut țitar, bulgar — doar doar va spune cine este, Hașdeu se ridică în fața contemporanilor săi și le aduce aminte că Creatorul nu are nume, este „cel ce există”. În februarie 1883 M. Eminescu îl va împune ca președinte al Asociației presei...

12. Momentul are și reversul lui parodic; îl descriem cu interes strict științific: ne sugerează că B. P. Hașdeu s-a adresat „creatorului” de lângă statuia de marmură. Sintem la 15/26 februarie 1882 la două luni și jumătate de la această sărbătoare. Eminescu își urmează, la „Timpul”, polemicele lui incendiare fiindu-i amînt de biata țară.

Dar să ascultăm replica „Românului” — alături de Hașdeu, „Caie, ce-ai făcut cu Abel? Cine a făcut lui Cain această întrebare? Dumnezeu, zice Biblia. Cine, la noi, lui locuș lui Dumnezeu? Timpul, în ziua de 14/26 februarie. Și cine este Cain după cel de la Timpul? Partia național-liberală. Și cine este Abel, cel ucis de noi? Poporul! A spune, cel de la Timpul, că sunt urmașii direcți ai vechilor și adevărații boieri, este o glumă. A spune că el reprezintă pe Dumnezeu în ocrotirea poporului, este a se da risului. Cel de la Timpul, vorbind acum în numele lui Dumnezeu, ne zice: „Ce-ai făcut cu acest popor... Să vă spunem noi”. (...) Părașii de națiune pentru fațetele lor, cei de la Timpul se-necară acum să revînie la noi dreptul divin și să facă pe popor să creadă că el sunt pe pămînt direcții reprezentanți ai lui Dumnezeu...” („Românul”, 16 februarie 1883).

„Cel de la Timpul” sint el „cel ce există”, „creatorul”, doar asta o zisește și Hașdeu la 21 noiembrie 1881. Este curios, cum în parodie „Românul” participă la mitul eminescian, unul dintre miturile cele mai vii, pe care generație de generație îl redescoperim cu toții, pe care Lucian Blaga l-a teoretizat în „Spațiul mioritic”. Eminescu este a cu zeu, un „tîndr votevod” al țării; el se comportă astfel — și are chiar sentimentul adînc că este astfel. Ne întrebăm: începînd cu Hașdeu și continuînd cu ziarul lui C. A. Rosetti, el a fost simțit astfel în vremea lui, de către contemporanii lui?

La 28 februarie 1882 (zece zile de la articolul din „Românul”), Veronica Micle îl scrie de la Iași; este una dintre puținele scrisori în care ea amînește munca de ziarist a lui Eminescu. S-o ascultăm: „Micuțule drag, vei fi citit, desigur, posomorita mea scrisoare de la din '26; nu mi-o lua în nume de rău. Tu nu ai decît grija ta și a Timpului, eu am grija de multe lucruri și de multe ființe, și iubirea mea unde o pui și citi o nesocotești! (...) Ce faci tu cu vremea ta și tu bunul Dumnezeu, poate că chiar numai el are dreptul a-ți cere

seamă, de aceea mai abțin de la orice comentariu...”. Iată că și Veronica Micle citea „Românul” — cam cu întîrziere, e drept — și se opea a „cere scoteală” creatorului de la Timpul...

13. Nu putem încheia această convocare a documentelor fără a ne readuce aminte de prefața lui Gr. Păulescu la prima culegere în articolele politice ale poezului: „Eminescu, în momentul de față, domnește peste literatura noastră (...) Niciodată un suveran n-a stăpînit atît de bine poporul lui, niciodată un căpitan n-a fost atît de ascultat de trupele lui precum stăpînește Eminescu literatura română, precum este al a stat de scriitor care se ridică la Naționalitatea românească a găsit într-insul, nu un apărător, ci un apostol. Ideea conservării, a dezvoltării neamului românesc, ajunse la el o religie, al căreia se dedase, puțin cite puțin, a se considera ca ministru”. Cîtăm în Eminescu: „Tot românul și nu-mi-aș”. Revenim la Gr. Păulescu: „N-ar zice cineva că e vorba de un ministru căruia se adresează plîngerile întregului neam românesc?”

Prefața este scrisă în 1892, cînd Eminescu veghea, de trei ani, din absolut, cu aproape doi ani înainte de apariția primului său mare apostol, N. Iorga. Este scrisă de un fost om al „Timpului”, prieten cu Eminescu. A fost gîndită, desigur, la 21 noiembrie 1881, la vîpaia ietelor lui Hașdeu; a fost reîntînit și resimțit cu indignare față de articolul sus-citat din „Românul”...

RĂSPATA PATRIOTICĂ

14. Sintem în Ianuarie, 1884. M. Eminescu se află încă în sanatoriu, chețele publice l-au adus la Viena — dar în curînd (27 martie) se va întoarce în patrie sănătos. În București la foc casa lui C. A. Rosetti — din neglijența funcției de serviciu. Arde o parte din arhivă, o parte din tipografie. Reportajele la fața locului descriu un dezastru; temelii afumate din care bulborostește cenușa. Bătrînul revoluționar a rămas sărac, după unele ziare.

În Parlament, P. Grădișteanu propune (28 Ianuarie 1884) să se acorde o recompensă de 150.000 lei pentru a se construi o casă nouă. Urmează discuții. V. Iepureanu propune să se iniție subscripția ca să nu creadă conservatorii (jemișionari) că sumele bugetului se aranjează la discreția guvernului. I. C. Brătianu se opune; deputații sînt, doar, aleși național; voința lor este voința nației și nu poate fi pusă în discuție. T. Boldur-Lăteșcu insistă: să se organizeze chete publice pentru ca tot poporul să simtă că a contribuit la noul edificiu al lui C. A. Rosetti. N. Ionescu se ridică și împune să se acorde suma din buget. I. se sugerează deputaților că ar fi bine să iașă unanimitate de voturi. Proiectul de lege se votează, totuși, cu 62 de bile albe și 11 bile negre!

C. A. Rosetti, care n-a fost prezent, vine în creditul acordat Parlamentului și se refuză creditul acordat. Desigur, o unanimitate l-ar fi convins — în 11 bile negre îl îndispu. Biografia săi cred că într-adevăr bătrînul revoluționar a refuzat această sumă. Legea este, însă, votată și în Senat, și se aprobă.

15. Interesant este, însă, dialogul dintre primul ministru, I. C. Brătianu, și prietenul lui de pînă acum, C. A. Rosetti. Primul ministru îl convinge să accepte suma spîndind asupra sa: „Domnilor, dacă lumea greco-latină s-a ridicat așa de sus încît nu știu dacă omeneirea va mai trăi altele secole ca să se ridice vreedată la acea înălțime, este că grecii și romanii înălțau pe acei pe care-l serveau pînă a-i diviniza, făceau dintr-un om semne și i-au dat temple și statui. (Aplauze prelungite). Cînd vom și noi să mergem pe urmele acelor poape, nu vom d-ta să scorbim votul nostru de la înălțimea unde noi am votat și-l punem. Nu ț-am dat nimic, nici adăpost nici recompensă; înțeleg că vreau să dau un templu unde voi locui, dacă voi voi, pentru gloria D-tale și a țării care ti l-a ridicat. (Aplauze prelungite)”.

Urmează C. A. Rosetti, intrerupt de I. C. Brătianu. Transcriem din Monitorul oficial.

C. A. Rosetti: Numal câteva cuvinte: Voi accepta din partea mea ca totdeauna... I. C. Brătianu: Te-am biruit (Aplauze prelungite).

C. A. Rosetti: Acum ca totdeauna m-a biruit. Dar acum ca totdeauna sunt oarecare gloabe în mintea și în inima unui om, pe care nimeni nu le biruit decît Dumnezeu... Aș vrea să știu care în mîci lucruri ne despărț și care în acest moment însăși ne despărț. D-lor, veți face chiar un templu, dar fiți siguri că nici eu și nici unul din fiul mei nu va intra în acel templu, pe cît timp nu va fi zidit de el înșiși în urechi de națune.

I. C. Brătianu: Fiiți d-tale își vor face o glorie ca să-ți faci leagăn de mătase și să te legende în acel templu. (Aplauze).

C. A. Rosetti: Națunea de-a dreptul poate să-l facă, dar nu reprezentanții camerei de revînie.

16. Nu știm dacă C. A. Rosetti a primit sau nu cei 150.000 lei; atmosfera de parlament ne interesează. B. P. Hașdeu l-a zeflicat pe I. Heliade Rădulescu fiind de față M. Eminescu; Românul îl zeflică în batjocură pe M. Eminescu; în Parlament, C. A. Rosetti este „candidat” la această treaptă de onoare. Heliade ține, lumea aceea avea zeli el, ori îl trebuiau — și dorea să-și inventeze.

Acest episod însuși are, însă, reversul lui.

UMBRA LUI VLADIMIRESCU

Sintem la 8/20 februarie, la nici două săptămîni de la noua zeificare a lui C. A. Rosetti. Eminescu încă n-a venit în țară. În Parlament este prezent D. Șchișu. Într-o discuție, un sunet de bani pentru ridicarea statuii lui Tudor Vladimirescu, din Craiova. (Steagul lui fusese adus la București în 1881 cu promisiunea că în Craiova, de unde a fost luat, se va ridica o statuie). Urmează discuții. D. Schlieru înscrisă în anul trecut, am avut onoarea să ridic chestiunea ce o ridică și acum. Am rugat pe d. ministru de interne ca să prevadă în buget o sumă pentru ridicarea acestei statuii”. Vice-președintele Camerei: „D-le Schlieru, nu e locu aici pentru asemenea divagațiuni”.

17. În discuție erau 6000 de franci, și N. Ionescu, același care ceruse creditul pentru C. A. Rosetti, se ridică acum, cam glumeț și spune: „D-lor, subscripțiunea națională, patriotică de națune întregă, ar fi mai demnă de memoria acestui fu al opinei decît subvențiunile bugetare. D-voastră strigă că sîntul buget este acela care prevede la toate trebuințele. (Iaritate). Feriți-vă cel puțin pe Tudor Vladimirescu de a trăi din buget. (Iaritate). Mai ales că nici nu se știe la ce ministru putem să ne adresăm. La cel de culte? Dar poate numai din punct de vedere istoric. La cel de finanțe? Poate din punct de vedere financiar (...) Ca să nu mai lungim vorba, as rugă pe D. președinte să lîna mîna fermă asupra chestiunilor de buget...”

De data aceasta „sînt” este bugetul, iar Tudor Vladimirescu „fiul pînăci” trebuie să-și ridice statuie din chețele publice! Cînd cum aceeași adunare pe de o parte are nevoie de — pe de alta și-l refuză! „Românul” revendicase pe Tudor Vladimirescu drept inaintas al lui C. A. Rosetti. Eminescu, care nu înțelegea acest fel de a se scrie istorie, s-a oșpus. Dar „Românul” a persistat. N-a făcut-o însă cu acest prilej. Pentru C. A. Rosetti — 150.000 lei s-au votat „dintr-un foc”, cum se spune — pentru Tudor Vladimirescu s-au refuzat 6000! Primul este făcut semizeu în Parlament — iar casa lui, templu național, etc. — cel de-al doilea, fiul opincii...

Eminescu, desigur, împreună cu Tudor, își va ridica statuia prin chetă publică, în toată țara. Adevăratele figuri tutelare ale unui popor trăiesc prin popor — este o alegere spontană și semnificativă.

Nicolae Georgescu

dumitru m. ion

Un oaspete al nopții

Din stupuri celeste cind stelele ies
S-adune polenuri de floare de mac,
Cind prinde zăvorul mișcare de rac,

Cind ace de gheață la geamuri imi țes
A soarelui pinză din neguri de sac,
Cind cred că și viața e doar un ares,

Un oaspete-al nopții imi bate in gind —
Mi-aduce pe braț-un piriu dezghețat,
Prin el un copil zăvesc lunecind,
De mine se prinde și-mi sare in pat.

Mă strigă pe nume c-un zimbet nătâng,
Mă mușcă și-l doare și-n țipăt-u țip.
El ride cu lacrimi și-mi vine să plîng:
Se joacă pe chipu-i cu toful meu chip.

Floare de șanț

(VARIANTA)

O stea se dezleagă din vinătu-i lanț;
Singlesaze se-aprind-n trufie —
Suflete, fi-vei și tu pădăie,
Pe margini de drumuri o floare de șanț!

Născuto pe buze cu zimbetul sfint,
Clipită ce vii din veșnicia pripă,
Desfășo-mă-ntr-o mare risipă
Și uită că trupul mi-e umbră de vint.

Dă-mi cheia ce-nuie pe veșnicul lanț
Suflete și suflet și ochi și cuvint,
Născuto pe buze cu zimbetul sfint,

Desfășo-mă-n taină din orbul mormint,
La-mi aprifa albă cu iz de pământ
Și uită că-n mine e-o floare de șanț.

Nopti cu Supiliuma

Nopti, nopti iodate, nopti innădite,
Nopti innoite, nopti insorite, nopti inrăite,
Nopti dulci, nopti otrăvite,
Nopti cu Supiliuma.

Iți dau soarele, imi iau luna,
Iți dau muzicaua de stele,
Imi iau sobolii din ele,
Iți dau aprifa de stele și spuma,
Imi iau zilele mele
Din noptiile cu Supiliuma.

Primejdie

O primejdie mai mare decit fericea,
Un nod mai trairic decit al lațului,
Un bot mai lacom decit al oarbei cămii
Sugrumă focul lălelei.

Nici o ființă nu poate salva
Aceste dovezi ale nefinței.
Pui pe buze cuvintul otrăvit; prietenii
Folosec pentru el cunivărtia leac.

Nu, nu, șoptești, trecindu-mi mina pe frunte,
Gazelul nu-l soțuț gazdei,
Cu toate că la fel de iute alegară
Să te calce-n picioare.

Logodnă

Pe piept și tu vei ține stela
In larba unei nopți de vară
Și te vei teme de polenul
Pe care numai Firea-l cară

Și ni-l așeză viu in trupuri
Ca într-o taină primară
In care-i logodit cu-o rază
De laser care ne-nfioră.

Cum doar la foc un vas de sticlă
Reține un suflet in cămară,
La fel și tu, plâpândă scoică,
Vei duce-n casa-ți o povară.

Spre terminarea lunii decembrie Timur Lenk a dat porunca de plecare din Samarkand. Ca un făcut, chiar din prima zi, iarna s-a întetit. Frigul care s-a lăsat era cumplit. Din nările oamenilor iesu aburi care înghețau pe loc și se făceau turtureluri aspri în jurul mustașilor și al bărbatilor. Drumul presărat cu un strat subțire de zăpadă, amestecat cu pulbere cenușie, răsună înghețat sub copitele calilor de parcă am fi călărit printr-o pesteră. Cerul plumburiu, coborât cu desime de nori seel peste noi, mă făcea să mă înclinul într-o moschee rău luminată. În zadar m-am învilit în blănuți, îngreunând spinarea calului pe care încălecasem, frigul mă cuprindea cu fiecare pas făcut mai departe.

După numeroase popasuri, in care am fost nevoit să facem foc pentru a ne dezbrăca, folosind bălegar înghețat și vreascuri uscate de pe drum, cu greutatea anevoie de biruit, am ajuns la Taşkent. Citeva zile i-a trebuit pedestrii să se adune in cetatea Taşkent, venind în sir din urmă ca un șarpe bătrîn, acolo unde și călăreții stăteau în așteptare sub comanda nepotilor lui Timur Lenk. Oricit de întinsă ar fi fost cetatea, ea nu ne putea cuprinde pe toți cei sosiți. Intra casele orașului, prin toate grădinile, chiar pe anumite drumuri, și in cimpia din jur, ne-am ridicat furtele deasupra cărora fumul focurilor a început a se înălța agale spre cer.

Mai multe zile în șir Timur Lenk a ținut să meargă, să cerceteze fiecare grup de oameni, să se convingă cu ochii săi slăbiți că au tot ce le trebuie pentru luptă, ca și cum să străbăte drumul, hrană, schimburi, încălzire. Desigur, se gîdea că se unde vom trece vom jefui tot ce ne va fi de folos, dar numai cu asemenea nădejde nu s-ar fi simțit el liniștit.

Cînd cercetarea oștirii, a calilor de luptă, a marelui și sfîrșitului lui și sfîrșitului incotosmănat cum nu l-am văzut niciodată, Timur a rostit în puține cuvinte porunca de a se porni din nou la drum. Ordinea in care ne însuram era bine cumpănită. Garda sultanului, în preajma căreia ne aflam și noi sfîrșitului, vizirii, ofițerii cei mari, urma să meargă în mijloc, pentru a fi apărat atît din față cît și din spate împotriva oricărui atac neașteptat. Erau atîția oameni și animale ce porneau spre țara chinezilor încît atunci cînd cei din frunte au ajuns la marginea râului Sir-Daria, cîin Taşkent încă nu plecase nici măcar jumătate din armată.

Singura înlesnire pe care ne-o făcea iarna, cu frigul ei năpraznic, era aceea că apele Sir-Dariei le găseam înghețate. Am trecut peste podul de gheață cu mare ușurință. M-am înțrebat cît timp ne-ar fi luat trecerea dacă am fi fost nevoiți să ne scurgem într-un singur șir peste cele două sau trei poduri, subredre care urmau drumul obișnuit.

Primele zile ale lunii ianuarie din anul 1405 ne-au găsit apropiindu-ne cu greu de Otrar, cea din urmă cetate mai de seamă din fostul Horezm. Intrucît vijelia se arăta tot mai aprigă, iar frigul nu se domolisise deloc, Timur Lenk a hotărît să facem acolo popas măcar o săptămînă, în speranța că cerul se va adăura și că vom avea în cimpia Otrarului ne-am ridicat deîndată furtele. In nici două zile s-a ivit o ceață o adevărată cetate. Singura grijă ne era să înțretinem focul aprins și să noaptea in locuințele noastre vremelnice, numai că ne lipseau lemnele. Au fost trimiși pe rînd războinicii să culeagă tot ce găseau de pus pe foc pînă la depărtarea de o zi de mers. Abia ne orînduim în tabără, cînd s-a anunțat o solie venită de departe din spre miază-noapte. Am crezut că ne întîmpinau emisari ai împăratului chinez, așa că ne între-am nerăbdător și schimbat păreri între noi, în așteptarea poruncii lui Timur ca sfetnici să intre in iurtă sa.

Chemarea solului cel străin și a vizirilor, dimpreună cu sfetnicii, a venit destul de tîrziu, pentru amiază, pentru că sultanul nu se lăsa să se culce în iurtă. Cînd am intrat in iurtă, privindu-l bine pe stăpîn, mi-am dat seama că era bolnav. Chipul său arăta galben ca ceara, iar in jurul ochilor se rotunjea o vinețea a pleoapelor.

Deși era bine incotosmănat în blănuiri de samur, trupul îi tremura. O vreme a stat așezat pe un tron mic din aur, pe care îl purta cu sine in anii din urmă, dar mai apoi s-a cocotat in pat și a cerut să fie învelit bine cu albe blănuiri. Scluzitorii s-au grăbit să aducă mereu vreascuri de lemne cu care ațitau focul din mijlocul iurtei. De fapt, în iurtă, în jurul stăpînului Timur, toți vizirii, imanul oștirii, cîțiva ulemași, sfetnicii, adică întreaga curte care îl însoțea pe sultan in drumul său spre Kithai.

— Să se apropie mai bine de mine solul venit astăzi, șopti Timur.

Un bărbat înalt și nu tocmai tînr, mai mult spin, a pășit pînă lîngă sultan. A făcut o plecăciune adîncă, a scos de pe cap cusma sa uriașă și a sărutat covorul aflat la picioarele tronului.

— Ridică-te și spune de unde vii!

— Mărite sultan! Am cinstea să vin cu umîlniță adîncă de la fiul tău nevrednic, cel care a fost han al Hoardei Albe, vechiul tău tovarăș de arme, Toktamis.

— Stăpine! Iertată să-mi fie rușă. Priveste acum fără minie fațetele trecutului. Toktamis a îndurat infrîngerea din partea ta încă de acum zece ani. Și-a pierdut țara, ostirea, bogățiile, femeile haremului, dar mai însemnat decit orice este că a pierdut prietenia și conștința ta. Lăsa orbit înțînărea și a crezut că dacă l-a supus pe cel din Hoarda de Aur va putea să răpească și împărăției tale cîteva cetăți.

— Ba a voit mai mult! Imi amintesc de epistolele sale neobrăzate. Credea că este urmașul de drept al lui Genghis Han, cînd știa prea bine că eu sint același.

— Așa este, stăpine! Astăzi se călește mai mult ca niciodată. De fapt, cîntă l-a cuprins încă de atunci cînd, înfrînt de tine, a trebuit să ia drumul spre înuturile Kazanului. L-am însoțit în războiul său, așa că știu bine ce a avut de îndurat. In deznădejdea noastră nu ne mai rămăsese altceva decît să fim o ceață de tilhari care să prindem la drumul mare călătorii răzleți, sau mai cu seamă caravanele ce străbăteau stepa în căutarea piețelor din cetățile rusești. Numeroase umînțe am îndurat trăind din furtisag și crimă. Pentru tot ce am înfăptuit, vin acum din partea lui Toktamis cu rugămintea să ierți fațetele nevrednice și să dai semn de blîndete și îngăduință pentru cel pe care l-ai avut lîngă tine ca pe un fiu.

— Cum de a știut Toktamis unde să mă găsească?

— Stăpine! Hanul Toktamis s-ar fi înfățișat singur înaintea ta și nu ar fi trimis solie prin mine dacă ar fi știut că îl vei primi cu bună-

octavian simu

SFÎRȘITUL

vointă. S-a temut însă că-l vei lua viața, așa cum merită, dar viața este singura bogăție ce o mai are, altminteri este lipsit pămîntului. L-au părăsit toți, în afară de mine, iar singurul cel ce îl mai aveam l-am gonit cu pînă aici ca să te ajung din urmă. Atît l-am istovit în galop încît, ajuns în tabără, animalul a căzut lat, fără nici o suflare. Nici pe acesta nu-l mai avem, deci, iar drumul meu de întoarcere îl voi face pe jos, numai să găsești cu iertare pentru Toktamis.

— Tot nu mi-ai răspuns de unde ai știut că mă află la Otrar.

— Mărite sultan! Întreaga lume cunoaște gîndul tău de la lichida necredință din țara chinezilor. Toți știu că ai pornit cu oaste numeroasă și trag nădejde ca biruința ta să fie cît mai grabnică. Pe lumea aceasta nimeni nu și te mai poate împotrivi. Iată de unde știu. Nu e o taină. Poate că singurii care nu au aflat încă sint doar chinezii.

— Asta e bine, Alah îl pedepsește pe vinovați, așa cum a făcut-o și cu stăpînul tău, Toktamis mi-a fost intr-adevăr drag. M-am gîndit întodeuna cu plăcere la el și i-am hărăzit demnitate însemnată. Ar fi trebuit să mă slujească mereu cu credință. Ar astăzi s-ar fi aflat stăpîn pe înuturile Hoardei de Aur și poate și peste altele, ca vasal al meu. Poate că m-ar fi însoțit acum în războiul ce l-am pornit, ca oștea puternic și cîntătoare ce este. Dacă te-a trimis ca să ceri iertarea mea însemnată că judecă precum acum și pînă vom închide ochii. Sărut covorul pe care calci.

Emisarul lui Toktamis s-a prăbușit din nou la picioarele lui Timur. In cort, căldura plăcută de la început a devenit de neîndurat pentru că slugile au tot pus pe foc. Aerul devenise înăbușitor, mai ales că era amestecat cu fum. Ochii mă ustureau, iar iurtă părea cufundată pe jumătate in întuneric.

Ceea ce au avut de grăit Timur cu trimisul lui Toktamis se isprăvise cînd, deodată, a izbucnit în vîrful iurtei o fîcără puternică. Focul s-a lăit cu o grabă uimitoare, a cuprins stîlpii de sprijin, leaturile aruncate pe care fuseseră întinse pînă și pielea de cămilă, covorele, totul. S-a stins și hărmălia cumplită. Dregătorii au dat buzna cu spaimă să lasă la aer curat. Se auzeau țipete. M-am apropiat de patul unde ședea Timur Lenk. Reușise să se ridice și se sprijinea într-o parte de umărul unui oștean. De cealaltă mină l-am apucat eu și l-am tîrît prin imbulzeală spre crăpătura

spintecată de cineva in pielea iurtei, prin locul unde încă nu ajunseseră flăcările.

Am răsuflet usurat cînd m-am văzut afară cu stăpînul salvat de primejdia focului. Iurtă s-a topit în minutele următoare și s-a prăbușit cu zgomot înfundat peste lucrurile și poate chiar peste oamenii ce mai rămăseseră înăuntru. Timur Lenk zăcea in stratul moale de zăpadă. Mă uimeau nepăsarea celorlalți față de soarta stăpînului și graba lor de a-și scăpa doar propria piele. Oricum, izbucnirea focului in iurtă imperială nu părea să fie un semn prea bun.

Intre timp, mai mulți oșteni, care s-au apropiat de noi, l-au ridicat din zăpadă pe stăpîn și l-au dus in altă iurtă pentru a fi dat pe mina slujitorilor care să-l îngrijească. Noaptea de 18 spre 19 ianuarie, care a urmat, s-a dovedit ciudată. După ce am ajuns in cortul unde îmi aveam culcușul, cu gînd să-mi schimb straietele murdărite de funingine, a venit să mă chema un oștean in iurtă lui Timur. Abia a prididit učenicul meu Sirdab să mă ajute să fu gata, căci oșteanul trimis după mine era un numal grabit, ci și înspălmîntat.

In jurul sultanului se aflau prinții, vreo doi viziri și niște tîmăduitori folosiți la curtea din Samarkand, de cînd eu fusesem dat deoparte de la îngrijirea stăpînului. Cînd am intrat, s-a făcut tăcere. Citeva șesnice plîpuiu neliniștite, iar lumina nesigură alungea umbrele oamenilor pe pereții albi ai iurtei.

Deși în încăperea cortului era cald, Timur clănjeana din dinți, cu ochii înfundati in cap aproape închisi. M-am apropiat și l-am pus mina pe frunte. Ardea. Buzele stăpînului erau uscate, iar barba albă și se inclina în neorînduală și părea murdară de negreală. Privirea lui, odinioară pătrunzătoare și vie, mă căuta încercînd de mîhnire și de teamă.

— Sufur, șopti Timur. Sufur, să-mi spu dacă mai am vreme să las în bună rînduală împărăția. Numai tu poți să știi, ești singurul vrac adevărat...

Am încercat să mă împotrivesc acestui fel de a vorbi.

— Lasă, nu te strădui să mă măgești. A venit vremea să plec in împărăția lui Alah, am citit asta pe chipul tău de cum ai intrat. Vreau doar să știu dacă ai ce pămînt mai am vreme să rostulesc totul cum se cuvine, sau o să mor înainte de...

— Stăpine! Am să-ți fac delîndată un leac de tîmăduire și într-o zi sau două vei fi pe picioarele tale.

— Nu, Sufur. Totul e o minciună! Nu mai slujește in nimică să fiu viclean cu mine. Adu-mi fiertura ta, poate mă va mai ține in viață un timp, pînă ce le spun fiilor mei cum doresc să-mi urmeze planurile stăpînirii.

Intr-un ceas am fost înapoi, ajutat de Sirdab,

teatru

„Puterea și adevărul“

LA NAȚIONALUL CRAIOVEAN

Dacă o carte își croiește propriul ei destin nu-mi mai puțin adevărat faptul că și autorul ei poate croi propriul lui destin; ceea ce însă devine unei cărți repecutează unei care a buzeranz asupra propriului autor într-un chip ciudat și imprevizibil. Afirmatia ar părea nepotrivită în cazul lui Titus Popovici, personalitate literară cunoscută în cursa timpului într-un anume destin literar de mai toată opiniile literare postbelice de autoritate. Să facem un scurt proces de memorie: in urmă cu un deceniu și jumătate, mai precis prin anii '70, scriitorul anunța un roman (roman la care, după propria-i mărturisire, mai lucrează și acum!). Promisiunea s-a deslusit într-un film (de altfel, remarcabil!) iar romanul a văzut lumina rampei ca... piesă de teatru!

Reluarea acestei partituri dramatice, care stă încă sub semnul unui posibil roman, a constituit pentru colectivul Teatrului Național din Craiova un act de cultură; modul însă cum a fost citit acest text, gîndit și realizat artistic, reia afirmatia făcută la începutul acestor rînduri, cînd spuneam că destinul unei cărți se repecutează unei care a buzeranz asupra propriului autor.

La o lectură craioveană, regizorul Mircea Cornisteanu a plecat de la premiza lucidă că nu atît evidentele, care socosera la un moment dat, sint pirghile pe care trebuie să apese, ci, mai degrabă, latentele acestui text, suveranii acestora prin tăceri și rostiri, prin plastica mișcării și a asezării in decor (este un adevărat poem de umbre și lumini acea Poarta dacică, in conceptia lui Viorel Penșoară Stegărită, prin căutarea acelor nuante in-finitzimale care fac ca tot ansamblul să vibreze și să divulge actul creator de excelență. La mai bine de 15 ani de la premiera absolută, „Puterea și Adevărul“ se naste cu adevărat pe scena Naționalului craiovean transmitind spectatorilor acest „fluid de aldură umană ce adăvăra semnificativă dincolo de idei, mentalități, modalități de a înțelege ideea fundamentală a acestui veac frîmțat — raportul dintre putere și adevăr“, cum dramaturgul, însuși o spune undeva.

Să notăm că sub ochiul lucid al regizorului Mircea Cornisteanu, grupul de actori — Ilie Gheorghe, Ion Colan, Valer Dellakeza, Nae Gh. Mazilu, Valentin Mihail, Valeriu Dogaru, Smaragda Olteanu, Remus Mărgineanu — dă viață, cu o intensitate dramatică remarcabilă, unor destine umane unice, inconfundabile.

Irimia Gotu

P.S. Să încheiem printr-o remarcă senină apartinînd lui Marx: „Numai prietenul adevărat îți poate pricinui cele mai mari dureri de cap!“. Este cazul lui Mircea Cornisteanu, declarat public de Titus Popovici, prieten intim al autorului, care, prin spectacolul craiovean, forțează apariția romanului.

muzică

Despre Dinu Lipatti

La Editura Muzicală, un tînr condei muzicologic, Carmen Păsculescu-Florian, a publicat recent cartea „Vocație și destin — Dinu Lipatti“, lucrare interesantă intrucît cercetează, din diverse perspective, ascensiunea și atît de scurta strălucire a acestui „meteor“ și muzicii naționale, cercetare accesibilă unui larg public de cititori, scriitura distingîndu-se prin vioiciune, printr-o exprimare limpede, plastică, expresivă.

Bineînțele, personalitatea lui Dinu Lipatti constituie un punct de referință major in cultura noastră personalitate excelent surprînsă de cuvintele lui Romeo Alexandrescu („Predilectia pentru Bach, Beethoven, Mozart, Enescu, alegerile pe care le-a făcut din Chopin, Scarlatti, Schumann au putut caracteriza, din primii ani al carierei timpurii a dotatului tînr artist, o conformație spirituală și o suprafată de susținere tehnică puțin comune și cărora seductivitate succesorilor înseletoare ale virtuozității acrobatice nu le-au putut întinde nici o cursă. Seriozitatea și orientarea definitiv stabilite ale muzicianului au învins, se poate spune, chiar fără luptă, aceste primejdii și l-au îndreptat într-o ascensiune excepțional de accentuată

către bucuriile superioare ale interpretării, ale căutării adevăratului fundament al operelor care constituie in special temeiurile muzicii“, p. 130 — citat desprins din cartea) și ale Nadiei Boulanger („Constința lui era in așa fel că, departe de a se mulțumi cu ceea ce învățase deja, nu era preocupat decît de ceea ce credea că încă

nu știe. El cunoaștea sufletul întreg după înfățișare. Fata lui palidă și senină, privirea lui catifelată, așa de vie, blîndă și serioasă, frumoasele lui miini albe, toate acestea arătau de cîteațea și forța sufletului său. Din ființa lui se degaja o extraordinară puritate, căci el păstrase intacte voluștii și seriozitatea copilăriei“, p. 46).

Am reprodus aceste ample citate intrucît amplexarea ponderii scrierilor memorialistici, confesiunilor, in privința metodei muzicologice, caracterizează această interesantă carte (căreia, in final, îi sint anexate ample fige biografice, un complet catalog al compozitoriilor lui Dinu Lipatti, o bibliografie extinsă, rezumate in limbi străine și un număr de interesante reprodusuri după fotografii comportînd interes pentru reconstituirea traseului acestui „nestemate“ a muzicii naționale).

Munca lui Carmen Păsculescu-Florian își capătă astfel referențe exacte: folosind documente de epocă dintre cele mai diverse, autorea își structurează parcursul cărții după criterii cronologice, alternează reprodusurile de texte cu scurte prezentări-analize ale lucrărilor lui Dinu Lipatti și cu momente de sintetică retrospectivă. Valoarea cărții se sprijină asadar pe maniera in care interesul informativ de specificitate se îmbină cu o scriitură accesibilă, lipsită de acca ariditate degajîndu-se din multe pagini de strictă specialitate, din înbinarea descrierilor vieții cu scurte analize de partituri, unde accentul este deplasat spre încercarea de a surprinde sensuri, încercături de idei.

tinjeau, s-au mistuit in zare ca și cind nici nu ar fi existat vreodată.

Dacă verdele era culoarea credinței islamice, atunci plecarea armăsarilor vopșii de Timur în verde putea să însemne că s-au răspândit în lumea largă, așa cum dorea stăpînul să știe că se va întîmpla cu credința musulmană, dar mai degrabă, nădăjduim eu, dispariția cailor verzi era o despărțire de fapt războiului, a luptelor cârmii, a uciderii, a distrugerii. Veniseră, în sfîrșit, tîna, pacea. Nu știam dacă și pentru ceilalți, dar pentru mine, da. Îmi dobindisem prin acest fapt eliberarea la care jinduam de o viață.

M-am întors în tabără și l-am cerut lui Sirdab să caute doi catiri zdraveni pe care să încercăm avuții noastre, merinde, leacuri și îmbrăcăminte. Pentru că nu ne mai aflam în slujba cuiva, nu mai eram îndatorați să rămînem prin tre osteni. Un lucru era limpede. Spre Kithal nu mai pleca nimeni. Chefel de războie duse la mari depărțiri de casă le pierse la toți. Sirdab și cu mine aveam să alegem calea cea mai ocolită pentru întoarcere la Samarkand, din dorința de a nu da ochii cu nimeni cunoscut. În capitala țării urma să ne rîndim viața fiecare în felul său, desigur, întrebîndu-l pe ucenicul Sirdab dacă voia să se despartă de mine, a dat din cap că nu.

Timp de două luni am răzicit prin locuri parca tot mai pustii. Arareori am întîlnit cătune de omeneii ne priveau neîncrezători. Cu greu, cite unii ne mai adăposteau din milă. Arătam tot mai mult ca niște dervisi sărmani, cu chipuri murdare de tîna, pulbere, nespălate, la fel ca cerșetorii. Din pricina înșurubării noastre de lume nu am aflat ce s-a mai întîmplat cu priinții și cu emirii îndreptății să-și împartă împărăția lăsată de Timur.

La Samarkand am ajuns în luna martie, atunci cînd grădiniile erau înflorite. Casa mea și-aștepta ferecată, așa cum a stat adeseori ani în șir.

În timp ce eu însoțeam fără rost ostirile lui Timur Lenk în cele patru vînturi. Aduceam cu noi mai nimic. Numai niște zdrențe, doi asini răpănoși, costelivi și blizni, Coranul legat în piele și însemnările făcute în taină de mine despre tot ce s-a petrecut în slujba lui Timur. De aceste însemnări nu m-am despărțit nici o clipă.

În cîteva zile am dat necurățenia jos de pe noi. Am vîndut apoi asinii în bazar, unde am și aflat că liniștea pe pămîntul acesta nu este și nici nu avea să fie. Îndată după moartea lui Timur, după plecarea lui Pir Mohammed la Kandahar și a lui Khalil spre Taşkent, faptele s-au grăbit spre neînțelegere. Pir Mohammed a pornit cu oaste de la Kandahar spre Transoxiana. Khalil se afla la Samarkand, gata să-și întîmpine pe vărul său. S-a dat o luptă, după care Pir Mohammed, înfrînt, a fugit înapoi în tînuțurile sale. Stăpîn la Samarkand era acum, deci, Khalil și urma ca peste numai două zile să se încununeze pe tronul imperial. Așa se explica de ce orasul era cuprins de atîta vinzoleală, de ce bazarele vuiau. Lumea se pregătea de sărbătoare, de mare veselie și de nesfîrșite ospete făgăduite de viitorul sultan Khalil.

Am mai aflat că trupul lui Timur Lenk se găsea adăpostit într-un mormînt arătos, densu-pra căruia se ridicase o mică moschee vremelnică, pînă ce urma să fie construită alta mai trainică. M-am gîndit să merg la mormîntul fostului meu stăpîn tocmai în ziua cînd Khalil avea să urce pe tron și să-și inchine petreceri frumosești lui favorite. Săd el-molk, pentru care, de pe acum, se spunea că risipise averi însemnate.

În ziua de 18 martie, în strale sărăcicioase, dar curate, m-am îndreptat șontic, agale, spre mormînt. În drum am întîlnit tot mai numeroși oameni care păseau grăbiți spre altă parte a cetății, atrași de înscăunarea lui Khalil. Fiecare cu drumul său, m-am gîndit. Nu puteam să-l las pe fostul meu stăpîn singur chiar într-o asemenea zi.

O grădină împrejmuită locul unde, sub acoperiș bolit, se afla cripta cu sicriul lui Timur. Pe o latură a grădinii fosneau cîteva copaci înalți, dar în celelalte părți se vedeau, abia săditi, copaci mărunți, tineri. Un paznic somnoros, jumătate oștean, jumătate cleric, după îmbrăcăminte, mi-a dat unele deslusiri.

— Aici se va ridica, a spus el, un monument cu opt laturi deasupra căruia cupola, asemănătoare unui minaret, va fi, acoperită cu faianță verde și albastră. Înăuntru, unde acum nu e decât un gîrdul de lemn, se va lucra o balustradă din alabastru. Pereții vor arăta minunat, cu franjuri de zidărie sculptată, colorată bogat. Singurul lucru care s-a așezat pentru todeauna, precum o să vezi, este postamentul din granit roșu. De-așupra lui, desigur, peste sicriul care toate se mai vede, stă piatra făcută dintr-un singur bloc mare de jasp verde. Verde întunecat. Mergi și vezi, și roagă-te lui Alah pentru odihna măretului Timur.

Nu era nimic strălucitor înăuntru. Prin ferestrele desăfăcute în pereții împrejmuitoari pămîntul destulă lumină ca să pot vedea piatra lungușă din jasp, aflată chiar în mijloc. De jur împrejurul postamentului din granit pămîntul arăta proaspăt, ușor afinat, ca o rană deschisă de curînd. Printre bulgării de pămînt așezau nișanuri numeroase furnici. Alergau pe zăpezile care încet, fără nici o noimă. Așa mi s-a părut la început, dar tot privînd cînd la piatra de mormînt, cînd la mersul furnicilor, am deslușit un rost al lor.

Gîndurile năvăleau asupra mea de parcă de dincolo de piatră Timur Lenk mi-ar fi șoptit taine ale viitorului. Cîndva vor exista și un biet ghicitor, nu numai vraici. Mi-am amintit că existau întelepții care ghiceau viitorul în mersul furnicilor. Dascălul meu Abdul al Bahri mă învățase pe vremuri cite ceva despre asta. Tot se întoarceau în trecut al gîndului îmi dădeau impresia că Alah a coborît asupra mea lumina tîlmăcirii viitorului. Furnicile erau ca și oamenii, într-o necontenită frămîntare. Din totdeauna fusese așa. În goana lor, își căutau hrana sau belșugul adeseori fără să tîna seama de binele sau de răul altuia. Se vedeau limpede furnicile care se urcau pe spinarea semnelor lor. Oamenii nu făceau altminteri. Nădejdea oamenilor fusese mereu războiului, lupta, cotropirea altora. Oare să fie sădită în firea lui pornirea spre război? Timur Lenk, în odihna vespnică acum sub piatră lui verde, rămînea ca un biet ghicitor, nu numai vraici. Mi-am amintit că existau întelepții care ghiceau viitorul în mersul furnicilor. Dascălul meu Abdul al Bahri mă învățase pe vremuri cite ceva despre asta.

Devenită tot mai neîncredătoare pentru lacomia lor. Aceștia aveau la rîndul lor deasupra capului amenințarea altora mai tari decît ei. Lumea nu poate aparține în întregime și pentru todeauna unei făpturi omenești, căci și cel mai voinic se poate dovedi dintr-odată firav, iar sănătatea cea mai trainică doar o boare de aer împrăștiată la prima suflare. Nimic nu pare vespnic în alcătuirea noastră, a împărățiilor în care ne învîrtim. Totul poate fi spulberat repede de o molimă, de strășnicia vremii, de revărsarea apelor, de mișcările pămîntului sau de focul nimicitor.

O pală de vînt a pătruns prin ferestre și m-a înfiorat. Vîntul s-a întepit și a pornit să năvălească prin crăpăturile scindurilor din pereți, răscolind pulberea în care se zbateau furnicile. Peșemele că în aceste făpturi mărunte s-a cubărit deîndată o teamă ciudată pentru că vîntul ridica futoare de praf în vîrtejuri tot mai răsucite, mai înalte.

O rază de soare a pătruns strălucitoare, incendînd parcă pămîntul răscolit de vînt. În mijlocul vîlătuțelor de pulbere lumina scilicet ca un glob de foc. Deasupra, cenușul cobolului urca încet, luînd forma unei ciuperce. Ciuperca de pulbere creștea la nesfîrșit pînă în înălțimi, posomorînd cerul. Sub ea, făpturile mărunte, bietele furnici, incremenau în loc ca lovite de trîznit. Semănau cu oamenii neputincioși, aflați în cumpăna unui timp scurt puterilor desăfășurate, dovedite mai șagă decît și-le-au închipuit vreodată.

Am ieșit din criptă pentru a regăsi soarele cel adevărat, limpezimea albastră a cerului și primăvara din mugurii copacilor.

(Fragment din romanul „Herghelia verde”)

Tablouri de Mircea Ionel

marilena moldovan

Vitralii

Trecînd hai lui prin mine m-am lovit de un vitraliu necunoscut

Mă întreb unde sint ?

Ce pași poate ascunde un vitraliu ?

Rugă pierdută

lasă focul să ardă adu merinde oglinzii apoi salvează-te

e tot ce îți cer îngenunchind la căpîtiul ploii și nici nu mi se limpezesc urmele.

Floare de colț

mamă cînd pornești la drum clipind dă-mi de știre

voi cuprinde în brațe podul de rouă pe o creangă fierbinte voi atîna veșmintele Venerel

un zvon alb va trepida în bradul odihnei mele

o trusură febrilă va porni printre constelații purtîndu-și lacrima

Ceasul de rouă

trădarea ta este anotimpul casei mele ceas de rouă la poarta cuvintelor

trădarea ta este eșafodul frumuseții pe care mă urc scuturînd clipele de guler

am născut o optă zi a săptămînii cu mugurii singelui sodomic

Lied

Puteam să fiu meduză, algă sau o lacrimă în țeastă de argint. Mă numărăm printre insemnele apei și m-aș fi copt în simburii unei cascade. Trimiteam scrisori despre liniștea urletului, lacomia aștrilor și pudorea nisipului. De atîtea mări îrumpeam iubirea.

mircea florin șandru

Pași pe acoperișul fierbinte

O cupolă de sticlă, o cupolă de piatră Un geam verde sau albastru, ca muzica Un vitraliu. Un gol, o treaptă, un gol, o treaptă

Un salt în abis, în spectrul îndepărtat Unde totul e fără densitate și sens Și fără durere. Nemărginire și umbră Uitare de sine, liniște, somn Ca un scufundător într-o mare ireală, Ca un parașutist orbitor Pe meningele unei sfere Pași pe acoperișul fierbinte, Pași pe cupole de sticlă, de piatră Aripă în inchipuire visînd Și jos, departe, în risipire, orașul O omiază a vieții mele, O omiază subțire ca pilieta de argint a ochiului meu, Ca degetele organistului, tremurătoare pe clape.

Poate că totul se va sfîrși

Poate că totul se va sfîrși, Poate o stea neagră va sta în locul inimii mele Și va bate infricioșată Pe un nor greu se va ridica din pămînt Și nici păsări nu vor mai fi în rătăcire pe mare

Poate nici amintirea mării Poate nici urma vîntului pe zăpadă alergînd Poate nici pustii. Amintește-ți de mine Acum în clipa aceasta cînd totul e viu Și la depărtare stau hotarele morții O dungă de abur : fruntea mea Și ochii tăi de o adîncime nemaivăzută, Ca țîpătul. Respir încet Toracele se ridică, coboară, oxigen și azot Alveole, bioxid de carbon, spumă Aer și spumă. Respir. Ziua trece prin mine Noaptea trece prin mine, ca un val împins de marea

Poate că totul se va sfîrși Poate o stea neagră va sta în locul inimii mele Și va bate infricioșată.

Trenuri, gări

Trenuri, gări, șine, linii electrice Semnale roșii și verzi, un pînjenis rece Venind de departe și plecînd mai departe Labă printră traverse Urme de fum pe zidul murdar, printră

magazii Pe acoperișuri, rampe, dire de praf, gunoaie, semnețe Și apoi depărtarea. Trenuri curgînd unele după altele

Tăcute, verzi, roșii, ca niște convoaie de front Pe locomotive diesel-electrice, cu vagoane - Restaurant care fumează, cu bărbai blegi În fața unor sticle de bere Gări, trenuri, lumini galbene, orașe alergînd Prin fața ferestrei, păduri Cîmpuri întinse, riuri, viaducte, străzi, cimitire.

Trenuri în noapte alunecînd obsedant, Pierzîndu-se în eter și doar Dira luminilor rămîning în urmă o clipă Gări, trenuri, orașe mici de provincie, adormite

Sorbite de giganticul întineric Trupuri nemîșcate, ghemuite pe bancheta de plus

Alunecînd în somn, împrăștiind în jur Miro de sudoare. Sala de așteptare În care stoi tu ca o flacără singuratică Pe suprafața continentală a nopții.

Sala de așteptare

Să bați covoraș, să plătești telefonul Să ascuți muzică, să-i spui portarului să trăiți !

Să cumperi lapte, să cumperi ziare Să cumperi bilete pentru cinema „Scala” Să privești ploaia pe geam Să-l întîlni pe Mircea Nedelciu Să stai agățat de scara tramvaiului Să stai agățat de scara trenului și trenul să stai între două maxilare puternice și ele să se închidă încet

Să-l aștepti pe Godot Să aștepti un număr câștigător Să aștepti poezii și el să nu vină Să vorbești singur Cuvintele să se spargă de zid, ca grîndina Ca mătasea, ca glicerina pisată Să aștepti, să aștepti ca o plantă agățătoare în întinericul alb

Cu balamale mici de argint

Un fierăstrău taie un os Liniștit, luncînd, încălzînd Bruma cîrnii ucise Un fierăstrău taie un os Rumeșuș fib de cîine Despînîndu-și de cuvinte : În loc de măduvă o vergea de cobalt În loc de rotule, balamale mici de argint

În loc de vene, țevi delicate de nichel În loc de inimă, o inimă îngostăbî În loc de țîmpa ațel, ațel inoxidabil Un peisaj fantastic, un peisaj cu oameni de seră.

Roți negre

Roțile sint negre, negre, grele și negre Pe un drum vechi și îndepărtat E negru cerul și neagră inima mea Acum cînd ziua dispune. Un aer negru Și păsări negre venind peste mare Și nori negri pe munte înfășurați O tăcere fără de margini Și plînsul acela necunoscut Al nîmănu și al tuturor, venit Dintr-o altă eră, din adîncuri reci Din spaime și din tăcere Orbite negre : ochii mei inconjurați De o piele neagră și dureroasă Urmele nopții. Urme de nopți La pîndă, în așteptarea pomului În așteptarea acelu corb blind Ce zboară cîteodată spre mine Roți negre. O trusură întunecată Cu care plec pe un drum vechi și îndepărtat Urma cuvintelor se stînge încet, dîre negre, ochi negri.

O plantă de seră

Prins de univers cu conducte, cu sirme Cu unde magnetice, nevăzute, ce sint eu ? O mașinărie. Un embrion prins de cordonul ombilical

Prin care primesc oxigenul, fosforul, apa Depînd de toate acestea, depînd de inima mea

Care sună încet în încăperea ei de calcu Umiță și friguroasă Sint o mașinărie în carapacea trupului meu Umiță și friguroasă Sint o plantă de seră ; cînd o atingi se face mică

Se face albă în liniștea sa Sint animalul ciudat din minuscula colivie Pe care cade pata de soare Sint clorofila care se agăță de stîncă și uria : trăiesc !

Cineva a venit aseară la mine

O mică bestie a venit aseară la mine Sătorea obosită și mă privea Cu fata plină de bunătate Cu fata plină de fericire Cine ești tu ? Am întrebato Dar ea făcea în continuare Se ghemuia la picioarele mele Cine ești ? Am întrebato tot mai blind Tot mai rugător, să n-o tulbur Și un plîns vechi urca din amintire în mine Așteptă, mi-a spus, așteptă, mi-a spus Și a deschis geamul spre grădina întunecată Cu miinile ei mici ca două pete de catifea Ca două mici pete fosforescente Și-a luat zborul Noaptea ca un val orb lovea zidul de piatră Pe apele ei pluteau orașele, norii trupuri în somn

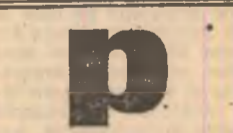
Amețite de muzică. Se vedeau cerul cu milioane de ochi Cu milioane de stele, ca milioane De mici bestii fosforescente.

Să mă întorc acasă

Să mă întorc într-un tîrziu acasă Ca dintr-o bătaie pierdută, Ca dintr-un oras imens și luxuriant, Ca dintr-un pustiu care doarme Să urc încet scările Să pășesc ușor pe ciment Ca și cum numai umbra mea ar fi Imaterială acolo. Să trag podul, Să tai orice punte și în urma mea doar noaptea și negru

Să mă întorc acasă În micul paralelipiped de beton Ca într-un refugiu, ca între coastele Unui animal mare și cald, ca într-un rest De memorie. Să-mi pierd urmele Să-mi pierd auzul să-mi pierd vîzul Și numai un simț necunoscut să lucreze, urios, în tăcere, în mine Să fiu singur. Un scrib într-un sarcofag Într-un labirint de granit, într-o noapte de piatră.

plastică

O EXPOZIȚIE VĂZUTĂ DE DOI CRONICARI Imaginativul metaforic

Expozițiile de grup sint adeseori riscante pentru artiști. În aceleași săli se oferă publicului lucrări care nu totdeauna pot fi judecate cu un set stabil de criterii. Opțiunile criticii și ale spectatorului pot deveni frustrante pentru unii dintre exponanți, mai ales cînd conștiința valorii face casă bună cu plăcerea succesului.

Din fericire o asemenea situație nu este valabilă pentru grupul Sorin Ilfoveanu — Marian Zidaru — Vladimir Zamfirescu — Ștefan Căltia (Galeria Orizont). Viziunile lor artistice nu sint omogenizate și, ca atare, dar nu numai pentru aceasta, stilisticile auctoriale sint complet diferite. Sorin Ilfoveanu traversează o fază artistică aflată direct în prelungirea celei ilustrate de expoziția anterioară la Muzeul de artă al R.S.R. Atras de pitoresc și de sugestivitatea atemporalizatoare a fondurilor neutre el narează povești ale vîieților de toate zilele, unele de sorginte orientală. De arta orientală se leagă de altfel ductul sigur, cu sinuoziții neașteptate al liniei ca și o inefabilă modalitate de a atribui

personajelor apartenență la o fabuloasă lume a înțelepciunii rătăcitoare. Vladimir Zamfirescu, în cele patru pinze ce dezvăluie tot ațitea ipostaze ale corpului uman, tratează cu dezinvolt rafinament o temă dragă manieristilor din Cinquecento. Nu lipsesc accentele de realitate dramaticitate în această degajare suverană a corpului omenesc, emblemă a vieții într-un timp fără curgere, sugerat prin pictoase uniformizări ale suportului pictural. Dacă dramatismul pinzelor lui Zamfirescu este în mare măsură și o derivație a efectelor optice în construcția figurilor, unele ori derutante dar fără ca prin aceasta să își anuleze grația, forța expresivă a picturii lui Ștefan Căltia își are sorgintea într-un imaginativ care acceptă hibridul, metamorfoza cu date constitutive ale realității inspiratoare. Pun pe gînduri aceste fantaziose bizarerii picturale : filința umană apare aici în situații vizuale de o extremă diversitate. Splendidă Cartea de autor cu gravuri. Referirea îndepărtată ar fi

Goya din Capriciul, dar trimiterea respectivă trebuie acceptată cu precauție intrucît nu este vorba de o filiație ci de o rezonanță spirituală efectivă. Căltia de altfel nu improvizază ci visează cu ochii deschisii, într-o lume tensionată de probleme diferite unde filința este obiect al propriei transformări, unde identitatea între regnuri dispare într-o confuzie dirijată.

Despre sculptura lui Marian Zidaru trebuie spusے oricum mai multe lucruri decît putem enunța pe scurt aici. Lucrările sale provoacă un șoc vizual îndemnat în meditație ; ele nu oferă simpla incitare a jocului cu care ne-au obișnuit multe opere de o căutătură modernitate. Zidaru a recuperat pentru sculptură sensul emblematic al elementelor dispartate sau al seriilor de module. Apartenența fragmentului la cosmos, la o natură integratoare — iată problema conceptuală a sculpturilor sale. Sint prezente neliniștitoare, hieratice și fragmentare, mărturiile ale unei vremi ce aspiră la imemorialitate. Ele introduc o contrapunctivă dilemă în ansamblul unei expoziții încomită de artiști maturi, pentru care creația este, în sensul cel mai ales al termenului, o construcție mentală imobilată și tulburată de problematica ființei.

Grigore Arbore

Recital la patru voci

Sălle galeriei „Orizont” sint gazda unei expoziții ce rupează patru remarcabile personalități ale plasticii românești actuale : trei pictori — Vladimir Zamfirescu, Ștefan Căltia, Sorin Ilfoveanu și un mai tînăr confrate sculptor — Marian Zidaru. Temeiul acestei reuniuni artistice pare să fie ilustrarea unor afloatări estetice și filosofice comune (sint sondație, în mod experimental, și unele zone ale orizontului moral și chiar politic). Sintem introdusi într-un univers de forme ce trădese intimtătața solemnă a actului creator, a dialogului solitar și ardent al artistului cu semnele fundamentale ale existenței. Este o expoziție de desen și gravură (la care se adaugă, evident, compozițiile și aranjamentele sculpturale ale lui Marian Zidaru), în care abundă citatele din lecțiile marilor scoli pe care artiștii le-au asimilat de-a lungul unor ani de tenace strădăni și căutări de ateliere. Din această matrice comună, explorată în datele ei esențiale, fiecare artist și-a modelat propriul contur stilistic. Vladimir Zamfirescu glosează, cu un rafinament indiciabil al portretizării, pe mărimea marii lecții dăvinciene. Dar ceea ce reține în desenul său nu-i neapărată precizia și acuratețea liniei și a detaliului grafic ilustrînd anatomii, ci sugestia duratei și a harului spiritual ce transcende dincolo de aparenta materială a ființei. Un efeb murînd, de exemplu, ocupă, într-o construcție de o floare figurativă exemplară, tot prim-planul suprafeței desenate (pe o pinză tratată a pictura), dar artistul umple întreaga perspectivă a compoziției cu zestul înșinat al unei miini care se înalță. Năzuința, sufletul vitalist ce-si refuză căderea întelază, în figurări diftante desenate cu o mină de virtuoz renașcentist, această lucrare din reprezentativă și rafinată sa selecție din expoziție. Pentru Ștefan Căltia desenul, gravura mai exact, este teritoriul în care răspunsurile sale plastice se densifică, se încarcă de mesal. Artistul se lansează cu înrezie, adesea sarcasctică, în reconstituirea unei lumi pe care conștiința sa artistică, dar mai presus cea morală și filosofică, o rafinează în simboluri cu o puternică încărcătură semnificativă și într-o vizuale plastică evocînd imageriile fantastice-protest ale goticului tîrziu. Cîntul de ilustriatî după „Golem”-ul lui Gustav Meyrink îi oferă artistului prilejul să-si disciplineze fantezia creatoare într-o suită de gravuri dominate de propensiune caracterologică și de atmosferă tipică narativii fotografice ca pretext. Dar opera de virtuozitate tehnică și de concepție artistică rămîne, după părerea noastră, „Cartea pentru Liviu”. Un opus de o frumusețe și o căldură a comunicării de rară extracție, în care artistul a reu-

nit fantezia cu temeinicul mestesug al gravurii, subtila interpretare a heraldicii cu știința mobilării spațiilor albe, la care trebuie adăugate nobilele structuri ale hirtiei manuale și ale țelaturii prețioase în piele — delicii ce amintesc de rafinatăi gravuri și poligrafii medievale.

Sorin Ilfoveanu se menține cu consecvență în conduita estetică a reprezentărilor sale (tus cu pensula pe hirtie palinată) după mari prețexți literare — Procopius, Marquiza Akutagawa, Llosa —. Experiență artistică binecunoscută din aparitiile expoziționale anterioare. O austeritate canonică a mijloacelor, emanată dintr-o limpede deslusire a inteleciturilor, l-a condus pe artist la rezolvări plastice de o expresivitate extremă, aș spune, la un simbolism grafic ce-si refuză narativismul în favoarea tipizării, a reinerii gestului unei, caracteristice, cel mai adesea dramatic, puternic marcat plastic, al „Jumii în petrecere”. Despre hieratismul figurilor și compozițiilor sale s-a mai spus, dar să nu uităm că dincolo de hirsutismul pronunțat al personajelor lui, Ilfoveanu oficiază pe-o strună bizantină în favoarea lubrită, frumuseții și generozității umane.

Sculptura lui Marian Zidaru, cu simboluri limpede, subtil barocutate, extrase dintr-o matrice arhetipală primordiale, agrementată și cu unele aluzii la figurată ritualică bizantină (în reminiscență balcanică) se distinge în ambianța generală a expoziției printr-o spiritualitate elevată. În totul, expoziția de la „Orizont”, perfect articulată în resorturile ei stilistice și semnificante se constituie drept un eveniment artistic de aleasă tinută.

Corneliu Antim

COȘMARUL RĂZBOIULUI DIN VIETNAM

În fața cinematografulor din New York, cozile de așteptare pentru un bilet sînt lungi și tîcute. Alături de bărbați și femei, în jur de 40 de ani. Clifica...

Platoon este filmul cel mai crud cu pu-tință asupra ororilor petrecute în tim-pul războiului din Vietnam. Este film...

Vechi volitar, angajat din îndemnul ro-mantic la 21 de ani, în infanterie, pentru a...

Războiul din Vietnam a mai inspirat și alte producții americane. Călătoria la capătul in-fernalului Apocalypsa nouă a fost operă bu-

Statistica editorială confirmă aceeași con-cluzii: din 1983 cărțile despre Vietnam se vînd bine, pînă la această dată nu le-ar fi pu-blicat...

Prin forța evocării, filmul a provocat în să-lile de cinema cele mai ciudate reacții: „Am fost acolo și sînt mîndru!” sau „Sî eu am fost, dar imi vine să vomit cînd văd ce-i pe ecran. Dezgustător!”.

REVISTA STRĂINĂ

● O PREZENTĂ SEMNIFICATIVĂ în literatura americană o reprezintă Joyce Carol Oates, născută în anul 1938 la Lockport, statul New York. „Din-tre toate, sperăm ca să-i interesesează...

● NADINE GORDIMER, născută în anul 1923, Sud-Africană, este cunoscută peste tot. Ea se situează, alături de alți scriitori sud-africani albi, care trăiesc în R.S.A. A. Brink, J. M. Coetzee, J. Miles, și așa mai departe, au car-tu pozitive față împotriva apartheidului. Este...

Lucrări lexicografice în premieră

● Unul din instrumentele de bază în procesul de apropiere și de cunoaștere reciprocă dintre două popoare îl constituie dicționarele bilingve. În contextul actual de dezvoltare multilaterală a relațiilor româno-iugoslave, apariția în coeditare, a celor două dicționare, româno-macedonean și macedonean-român, are menirea de a răspunde unei cerințe obiective reale. Altit prin dimensiunile lor, fiecare conținând peste 50.000 de cuvinte, cit și prin faptul că este vorba de o premieră lingvistică, ele fiind prima încercare de talmăcire a cuvintelor macedonene în limba română, apariția celor două dicționare constituie un fapt indiscutabil, un act de cultură datorat tinărului cercetător în lingvistică, Mile Tomić. Marea majoritate a cuvintelor din dicționar sînt forme ale limbii macedonene literare, autorul considerînd, însă, utilă și introducerea unor neologisme și cuvinte vechi, mai ales cele care au corespondențe directe în limba română. Încercînd să ofere o cit mai fidelă și nuanțată interpretare a semnificațiilor cuvintelor, autorul a folosit, ori de cite ori s-a simțit nevoia, „scurte contexte ilustrative, unități frazeologice, proverbe și expresii idiomatice macedonene”, cărora li s-au indicat corespondențele românești. După cum autorul nu spune în Cuvînt înainte, la baza Dicționarului se află în primul rînd Recinis na macedonean literatren iazie co epnsoxpalceli tolcena editat de Institutul de limbă macedoneană din Skopje, în-

cum și dicționarele bilingve publicate pînă în prezent și în care cuvintele limbii macedonene își au corespondențele în albaneză, engleză, franceză, germană, rusă și turcă. Cele două lucrări lexicografice, inexistente pînă în prezent, vor fi de o mare utilitate nu numai pentru cercetătorii științifici, lingviști, filologi și studenți, dar și pentru toți specialiștii români și iugoslavi, angajați în cercetarea relațiilor româno-iugoslave. (D.F.)

lui, ne-am așezat în sală și am plins împreună. Filme reactoare ca Rambo deformează ade-vărul. În timp ce Platoon îndrăznește să-l înfrun-ze, „Fals, rostește roșind Chuck Norris. Dacă ai fi fost un veteran al Vietnamului, care și-a riscat viața acolo și aș fi văzut sce-nele din Platoon și trupele de commando tor-turînd sate întregi, violînd copile, aș fi fost furios. Am pierdut un frate în acest război și-i am amintit scrisorile lui. Erau pline de camaraderie, de dragoste. El nu s-ar fi com-portat niciodată ca în Platoon. Găsesc acest film deprimant, negativ. Sînt destule lucruri oribile pe lume, pe care nu ar trebui să le abordeze cinematograful.”

Un ziarist al ultra-conservatorului „Times-Insight” descrie Platoon ca fiind filmul „cel mai respingător care s-a putut realiza vreodată în S.U.A.”.

Aceste poziții opuse reflectă exact reacțiile contradictorii pe care le suscită filmul. În fața atrocităților descrise se află cei care strîmbă din nas, făcînd cel mai mare scandal și cei care recunosc că, din nefericire, acesta e chipul războiului.

Senatorul democrat al statului Colorado, Gary Hart, l-a încurajat pe toți adolescenții să vadă filmul, pentru a afla ce este, cu adevărat, războiul.

Pe str. 75, 168 West, se află sediul Organi-zațiilor veteranilor din Vietnam, care rezistă datorită portoricanului Angel Almedina și ne-grului Downey. Au acum vîrstă de 40 de ani și au plecat în Vietnam în 19 ani, ca și eroii filmului. Amîndoi iubesc nespum filmul Platoon. „E un film mare, afirmă Angel. Este primul film adevărat asupra acestui război. Rambo e o joacă de copii. Puteți vedea diferența după reacțiile publicului. La Rambo, oamenii protesta-ză, strigînd și bînd din picior. Platoon a...

Nicoleta Gherghel

Poeme de LIVIU DAMIAN

R. S. S. MOLDOVENEASCĂ

despre poetul născut la Strimba, Lea-dovenii de azi (R.S.S. Moldovenească), am avut tristul prilej să scriu la sfîr-șitul anului trecut, atunci cînd îl anunțam pe cititorii revistei că Liviu Damian s-a întors pentru totdeauna în satul natal, acolo unde se pare că s-a ivit veșnicia. Acum, în mijloc de iunie, ne amintim ca de fiecare dată trecerea în eternitate a marelui cititor al limbii române literare, Mihai Eminescu. Patima lui Liviu Damian s-a numit poezia, limba strămoșilor pe care a cîntat-o ca nimeni altul Emi-nescu. Legătura lor prin timp este cu atît mai durabilă, cu cît versul va dăinui prin veacuri. Prin Liviu Damian să-l recitim pe Eminescu și să vărsăm o lacrimă pentru iubirea lor comu-nă: limba ce-o vorbim!

Pornit de la Pămîntul care i-a dat suflare spre aștri reci ce, poate, ne-așteaptă și pe noi el are chipul stelei prin veacuri căldătoare plecată de acasă - să vină înapoi!

Ziua lui Eminescu

Să nu dormim la sărbători, copile că prea de-ajuns noi am dormit și zile și luminoase, gînditoare nopți cînd ne strigau colindători la porți. Să nu dormim cînd vine plugușorul nu cu harapnicul minat - cu derul. Și țrezi să fim cînd soată semănător de parcă stup de cîntece e satul.

Pe urma lor se-arată Eminescu cu steaua de-unde zorii se ivesc. În raza ei clătîndu-mi iarăși fața tînră m-aș vrea să fiu - ca dimineața.

Să-l recitim pe Eminescu

Să-l recitim, să-l recitim pe Eminescu pînă în roua de pe manuscrise pînă în inimile care se iubesc trăind cu ale lui dureri și vise.

Floarea recunoștinței răsărită dintre zăpezi o rimă, una era - e viața lui cea mare, ne-implinită lăsată nouă spre cutremurare...

Eminescu, foc gînditor

Pornit de la Pămîntul care i-a dat suflare spre-acolo unde aștri se trec în palid roi în zbor de ani-nimău pe cît nepieritoare - se duce gîndul lui sau vine înapoi?

În care ghem de flăcări, în care nod de cremenii a poposit lumina ce din genune crește? Astronout, poezii - cu ce să-l asemeni pe cel care din haos se-ncheagă omenește?

În steaua ce veghează la marginile lumii stă dorul de-a se-nlănce se marele-nceput cum stea în nimbul lui și lacrimile mumei și firele din iarba cu care a crescut.

Eminescu între noi

Tînr, Eminescu trecu printre noi. Același, de cîndva - pribeg prin țară, Era să-l pierdem și să nu-l vedem cei adunați ca să ciocnăm pahară.

Pofit la masa noastră cu bucate el se opri și ne-ascultă cîntarea. Tăcută sta în fața lui și piinea neatinșă și alături - sarea.

Flămînd de grai părea și nu de piine scîrbît de larmă, dar și-nveselit de vîlmășagu-acesta de cuvinte cu care între noi l-am întîlnit.

I-am arătat în țărîni grîu verde i-am arătat și prunții - ca să vadă că noi sîntem în zilele de astăzi urmașii celor ce-au rămas baladă.

Tînr, Eminescu trecu printre noi. Apoi s-a luminat un colț de cer și s-au pornit copiii să ureze la porțile inexistențe-n ger.

Selecție și prezentare de Cornel Galben

Rolando Certa

Incetă din viață poetul-editor al unei reviste de literatură, sufletul bienalelor de poezie din Sicilia, un mare și sincer prieten al României, val, tînr, încă în puterea vîrstei, jubitul nostru frate intră-ale poeziei, Rolando Certa. Am pe masă încă fișe cuprinzînd strofe, poezii întregi, din cărțile lui: nu se ceruse cu două-trei luni în urmă o prefață la o ediție românească din poezia sa răspîndită pe mai multe cărți, tradus în nenumărate limbi pînă acum. L-am avut cîteva ceasuri în casa mea cu vreo trei ani în urmă și am purtat o convorbire de

neuitat împreună. Am stat în liniștea amur-gului lină un pahar cu vin și, lată, a fost pen-tru ultima oară. Nu vom uita niciodată, că ce am fost în Sicilia cu patru ani în urmă, zilele închinătoare poeziei și sufletului românesc pre-gătite de acest minunat om. Cum puțin al fost, după spusa lui Nicolae Iorga, prietenii adevărați ai poporului nostru. Fie-ți ușoră țărîna Siciliei pe care al jubit-cu toată ființa și viața, sufletul căreia bate în cărțile tale de acum cu și mai luminată, putere. Ioan Alexandru

SPORT Amestecate

● România - pentru a șasea oară conse-cutiv campionă mondială la handbal. Este un lucru la fel de frumos ca după-amiaza zilei de luni pe care am petrecut-o într-o pa-jiște mărginită de brazi de pe buza unui lac de cîmpie. Tuife de măceș înflorite, clăi de fin din prima coasă, veveșițe, mușchiul apei albastru (numai oasele de umbră ale salci-milor erau tulburi) și pe malul ălalalt, lanuri de orz pîrguit în care scăpărau mii și mii de maci roșii. O victorie de răsunet obținută de niște băieți minunați, care vor intra în le-gendă. Nu știu care a fost cel mai bun dintre ei pe întreaga desfășurare a campionatului, poate Berbec, poate Dumitru sau Maricel Voinea, știu sigur însă că, duminică, în fina-la cu Uniunea Sovietică, portarul Buligan a demonstrat că nu are rival în lume. ● Poate cineva să-mi spună de ce mai purtăm prin lume echipa de rugby? Aseme-neă bătaii dezaștruoase, cum a încasat în Cupa mondială și care tin de cosmar, n-a cunoscut în istoria ei. Pe antrenorii care o conduc, care de multă vreme clămpănesc din dește ca berzele din plisc, i-as obliga să umble cu jumătate de mustață rasă, iar între Crăciun și Anul Nou cu bocanici înălțați pe piciorul gol. În orice caz, trebuie exclusi imediat din posturile pe care le ocupă cu aninasa de foarte mulți ani. ● Ion Vasile Marcu, din părțile Transilva-niei, îmi trimite o poezie în care-mi aprin-de o lampă, scîpărînd în soapătă chibritul ca să-mi lumineze o cărare cunoscută: „Mă-a spus un amic într-o seară, / Că-n portul Brăila, ascuns, / Ar fi un vapor cu pileală / Ce-așteaptă să fie distrus / Se zice că mer-

geti în taină / La dropii, c-o puscă de soc / Și-aveți pregătită o haină / Pe care e scris / fațelii loc... Cînd primesc asemenea versuri mi-aduc aminte de seara cînd m-am potrivit trezind pe sub zidurile unei case din Giulești în odăile căreia o bătrînă jela un mort. N-o să uit niciodată vorbele ei: „Vrednicuțu mamei, vrednicuțu, că tu deschideai bufetul și tot tu-l încheideai...” Scriu aceste rînduri și voi dimineața. Cu vreo oră în urmă m-a sunat o bună prietenă ca să-mi spună că, peste noapte, doi pești exotici din acvariuil de care întreaga lor fa-milie e atît de mîndră s-au aruncat pe par-chet, cu un salt aproape imposibil de imagi-nat și s-au lăsat să moară acolo. Misterioasa sinucidere a peștilor roșii! Cam așa ar fi, mă gîndesc eu, și titlul unei eventuale cro-nici pe marginea evoluției olimpiciilor noștri în meciul cu Danemarea, pe care l-au pierdut cu 0-8! Un rezultat rușinos, de nesu-portat și pe care, oricît m-aș frămînta, nu pot să mi-l explic. Și au jucat acolo Lillac, Belodeledi, Bălan, Kramer... Dacă aș fi în locul lor, aș plăti pilotului să oprească avionul într-o margine de sat și aș lua-o prin mărșăci, și numai la adăpostul nopții, spre București, cîntînd în barbă imnul birjarilor brăileni cînd își beau banii pînă la ultimul sfînt și se trezeau, la ziua, că li s-a furat și-un cal!

Bate-m-aș cu mina mea, Iapă mov îmi trebuia! ? Aia neagră nu trăgea ? Fănuș Neagu

Lucefărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Nicolae Dae Frunțelău Redactor șef Mihai Ungheanu Redactor șef adjuncți, A.I. Zăinescu (redactor responsabil de redacție)

REDACTIA: București, Piața Științei nr. 1, tel. 17 32 09 ADMINISTRATIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95 Tiparul executat la: COMBINATUL POLIGRAFIC CASA ȘTIINTEI